

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Projektový záměr integračního sociálního podniku v zemědělství na Vsetínsku

Bakalářská práce

Studijní program

Sociální práce

Autor: Sára Míčzková
Vedoucí práce: Ing. Ester Danihelková

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 27. 04. 2023

Sára Miczková

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní Ing. Ester Danihelkové za její obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem sociálního zemědělství v kontextu sociální práce. Cílem bakalářské práce je zpracovat projektový záměr k vytvoření integračního sociálního podniku na Vsetínsku pro OZP v oblasti sociálního zemědělství. Nejprve je téma ukotveno teoreticky a poté je zdůrazněno propojení se sociální prací. Následuje popis jednotlivých částí projektového záměru.

K potvrzení potřebnosti tohoto projektu byla představena analýza potřebnosti a terénní průzkum. Analyzována byla dostupná data o cílové skupině, sociálním podnikání a sociálním zemědělství v okrese Vsetín. Terénní průzkum byl proveden osobními schůzkami s místními subjekty.

Analýza potřebnosti i terénní průzkum jsou důkazem potřebnosti a vhodnosti projektového záměru pro okres Vsetín. Sociální podnikání a sociální zemědělství jsou v této oblasti málo zastoupeny a je zde potenciál i vhodné podmínky k rozvoji těchto oblastí. Potvrzena byla také potřebnost pro vytipovanou cílovou skupinu OZP, která zde nemá vhodné podmínky k získání a udržení si zaměstnání.

Hlavním záměrem práce je představit řešení problematiky nezaměstnaných OZP na Vsetínsku. V rámci sociálního zemědělství jsou vytvářena vhodná pracovní místa pro tuto cílovou skupinu. Práce obsahuje teoretické vymezení sociálního zemědělství a návrh projektového záměru k vytvoření integračního sociálního podniku tohoto typu přímo pro danou oblast.

Klíčová slova: sociální zemědělství, integrační sociální podnik, zaměstnávání OZP, sociální farma, sociální podnikání

Abstract

This bachelor thesis deals with the topic of social farming in the context of social work. The aim of the bachelor thesis is to develop a project plan for the creation of an integrative social enterprise in the Vsetín region for PWD in the field of social agriculture. Firstly, the topic is defined theoretically and then the connection with social work is emphasized. This is followed by a description of the individual parts of the project plan.

To confirm the need for this project, a needs analysis and a field survey were presented. Available data on the target group, social entrepreneurship and social farming in the

Vsetín district were analysed. The field survey was conducted through personal meetings with local actors.

The needs analysis and the field survey are proof of the need and suitability of the project plan for the Vsetín district. Social entrepreneurship and social farming are underrepresented in the area and there is potential and suitable conditions to develop these fields. The need for the identified target group of PWDs, who do not have suitable conditions to get and keep a job, was also confirmed.

The main purpose of the thesis is to present the solution of the problem of unemployed PWD in the Vsetín region. Suitable jobs for this target group are created within the framework of social agriculture. The thesis contains a theoretical definition of social farming and a project proposal to create an integrative social enterprise of this type for the area.

Keywords: social agriculture, integrative social enterprise, employment of PWD, social farm, social entrepreneurship

Obsah

Úvod.....	11
1 Představení tématu	13
1.1 Vymezení pojmů	13
1.2 Rešerše zdrojů a výzkumů	16
1.2.1 Koncept sociálního zemědělství	18
1.2.2 Výzkumy	18
1.2.3 Studie	19
1.2.4 Kvalifikační práce	20
1.2.5 Trendy prezentované na vědeckých konferencích	21
1.3 Legislativa.....	22
1.4 Metodické dokumenty.....	23
1.5 Výchozí stav.....	26
2 Etické aspekty	29
3 Sociální zemědělství v kontextu teorií a metod sociální práce	31
4 Sociální zemědělství v kontextu sociální politiky.....	35
5 Analýza potřebnosti	37
5.1 Hlavní problém, jeho příčiny a důsledky	37
5.2 Příklady sociálních farem v ČR i v zahraničí	38
5.3 Terénní průzkum	40
5.4 Základní informace o cílové skupině a její specifika.....	42
5.5 Vyhodnocení výchozího stavu	42
5.6 Specifikace stakeholderů.....	43
6 Představení projektu.....	45
7 Příjemci projektu a zainteresované subjekty	47
8 Klíčové aktivity projektu.....	49
8.1 Zajištění prostor	49
8.2 Volba právní formy	49
8.3 Komunitní plánování.....	51
8.4 Podnikatelský plán	52
8.5 Příprava pracoviště pro cílovou skupinu.....	58
8.6 Spolupráce a partnerství se zúčastněnými aktéry	59
8.7 Žádost o finanční prostředky.....	60
9 Rizika a návrhy prevence.....	63
9.1 Vhodné prostory.....	63
9.2 Finanční zajištění	63
9.3 Plnění indikátorů projektu.....	64
9.4 Motivace integrovaných zaměstnanců k práci a nastavené pracovní podmínky	64

9.5 Poptávka zákazníků.....	65
10 Výstupy a předpokládané výsledky	66
11 Přidaná hodnota projektu	67
12 Logický rámec projektu	69
Závěr	71
Seznam zdrojů.....	73
Seznam obrázků.....	81
Seznam tabulek.....	83
Seznam zkratk.....	85

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje tématu sociálního zemědělství v kontextu sociální práce. Na základě teoretického vymezení je následně představen projektový záměr sociálního podnikání. Cílem bakalářské práce je zpracovat projektový záměr k vytvoření integračního sociálního podniku na Vsetínsku pro OZP v oblasti sociálního zemědělství.

Osoby se zdravotním postižením (dále OZP) mohou v průběhu života čelit výzvě nalézt a udržet si vhodné zaměstnání. I když mají motivaci pracovat, stále se na jejich straně vyskytují určité bariéry, které musejí být zohledněny. Bariéry jsou také na straně zaměstnavatelů. Důsledkem je obtížné umístění a udržení osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce.

Pro výběr tématu a zaměření projektu mě motivovala zkušenost s cílovou skupinou v průběhu studia a nedostatečné možnosti pro jejich uplatnění v rodném okrese. Pokud budou této cílové skupině upraveny podmínky pro zaměstnávání, dokáží odvést plnohodnotnou práci společnosti a dosáhnou pocitu sebenaplnění a užitečnosti. Vhodné prostředí nabízí např. integrační sociální podnik formou sociálního zemědělství.

Bakalářská práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část představuje definici sociálního zemědělství, propojení se sociální prací a potřebnost projektu v určené oblasti. První kapitola definuje hlavní pojmy, řeší výzkumů a zdrojů, ukotvení tématu v legislativě a metodických dokumentech a na závěr kapitoly je popsán výchozí stav.

Následuje popis etických aspektů tématu a propojení s teoriemi a metodami sociální práce a se sociální politikou. V poslední kapitole teoretické části práce je představena analýza potřebnosti projektu na Vsetínsku. Ta obsahuje příčiny a důsledky problému, příklady sociálního zemědělství z ČR i zahraničí a možnou inspiraci, informace o cílové skupině, vyhodnocení výchozího stavu a specifika stakeholderů.

Praktická část práce obsahuje návrh projektového záměru sociálního podniku v místních podmínkách. Na úvod této části je projekt představen spolu s jeho příjemci a zainteresovanými subjekty. Následuje představení a popis jednotlivých klíčových aktivit projektu.

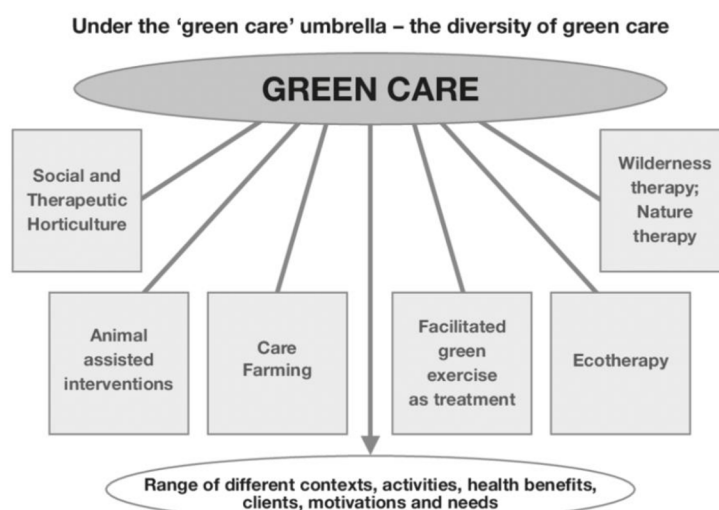
V další kapitole jsou popsána rizika projektu a návrhy prevence. Na závěr jsou představeny kapitoly výstupů a výsledků, přidané hodnoty projektu a logického rámce.

1 Představení tématu

Cílem bakalářské práce je zpracovat projektový záměr k vytvoření integračního sociálního podniku na Vsetínsku pro OZP v oblasti sociálního zemědělství. Nejprve je potřeba téma představit a vymezit základní pojmy, které se k němu vážou. Uvedeny jsou pojmy Green care, sociální zemědělství, charakteristiky sociálních farem, OZP, sociální ekonomika a subjekty, sociální podnikání a integrační sociální podnik. Následuje rešerše zdrojů, výzkumů a legislativní zakotvení tématu. Kapitola je ukončena popisem výchozího stavu sociálního zemědělství v ČR.

1.1 Vymezení pojmů

Green care je pojem ze zahraničí, ale pro uvedení do tématu je potřeba se s ním seznámit, protože sociální zemědělství je jeho nejkompexnější složkou. Pojem zastřešuje široké spektrum strukturovaných, plánovaných a dokumentovaných činností, které jsou založeny na vzájemné interakci člověka s přírodou pro dosažení lidského blaha. Do tohoto konceptu patří terapeutické, pedagogické, vzdělávací, relaxační, sociálně inkluzivní a pracovní činnosti. Podstatou je lidský kontakt s přírodními prvky, to posléze má efekt i na kvalitu života zúčastněných. Následkem výběru pracovních činností se otevírá možnost zaměstnání osob zdravotně postižených v přírodním a udržitelném prostředí. Udržitelnost je momentálně globálně diskutovaná problematika a zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce je vnímáno nejenom jako místní problém. (Chovanec a kol., 2015, s.4)

Obrázek 1: Koncept Green Care (Berget a kol, 2010, s.27.)

Sociální zemědělství je definováno jako široká škála činností využívající rostlinné, živočišné a zemědělské zdroje za účelem tvorby adekvátního prostředí pro zdravotně nebo sociálně znevýhodněné osoby (a pro širokou veřejnost) s cílem poskytovat pracovní uplatnění, integrovat do široké společnosti a zároveň přispívat k rozvíjení vztahů k venkovu a přírodě. Je zde apel na vytvoření podmínek, aby se cílové skupiny mohly zapojit do běžných zemědělských činností za účelem jejich rozvoje, podpory a zlepšení blahobytu. Aktivity musí splňovat dvě podmínky: úzká vazba na zemědělské činnosti a zaměření pro osoby s dočasně nebo trvale specifickými potřebami. Sociální zemědělství není v České republice právně definováno, vymezeno ve státních strategiích či systematicky analyzováno. Chybí tak přesnější vymezení problematiky, základní rámec oblastí působnosti, určení aktérů nebo potřebných nástrojů. (Chovanec a kol., 2015, s.5)

Sociální farma tak nabízí možnost práce znevýhodněným osobám v udržitelných podmínkách. Tento koncept spojuje potenciál vytvoření pracovních míst a zároveň soulad s přírodou a využití jejích možností a zdrojů. Sociální farma je tak jedinečné místo se specifickými charakteristikami, které jsou dále více specifikovány podle obrázku 2.

Obrázek 2: Charakteristiky sociálních farem (Elings, 2021, s.38)

Pro dosažení úspěšných výsledků by měl pracovník disponovat empatií, porozuměním, angažovaností a kamarádstvím. Důležitým se jeví opravdový zájem, upřímnost a autenticita. Ukázalo se, že vztah pracovníka s klientem a jeho následná míra zapojení se do práce na farmě ukazuje žádaný výstup. Neopomenuta je i role dobrovolníků, kteří dokáží klientům naslouchat, jsou přátelští a podporující. Klienti oceňují tyto neprofesionální pomocníky a jsou díky nim ochotnější pracovat. (Elings, 2021, s.39)

Práci na farmě se klienti stávají členy komunity, což výrazně podporuje jejich sociální kontakty a vztahy, a to je pro člověka zásadní. Klienti si osvojí sociální role a nabydou postavení ve skupině. Z toho se formuje jejich identita a následná integrace do společnosti. V takové komunitě se lidé mohou navzájem obohatit a doplňovat. (Elings, 2021, s.40)

Práce na farmě je pro každého podle jeho možností, zároveň jsou činnosti smysluplné. To má za následek pozitivní vliv na celkovou pohodu, psychickou i fyzickou stránku člověka. Práce dává lidem smysl, strukturu a seberozvoj. Lidé mají tendenci ji hodnotit pozitivně, pokud je různorodá a užitečná. Tyto aktivity podporují u klientů rozvoj nejen sociálních dovedností a kompetencí. Klienti pak mohou v průběhu života čelit dalším rozvíjejícím výzvám. (Elings, 2021, s.42)

Neopomenutelnou vlastností farem je využití přírody a pobyt v ní. Kontakt s přírodou také zlepšuje pohodu a zdraví. Studie ukazují, že lidé pracující v přírodě mají lepší náladu a více se koncentrují. Ukázalo se, že příroda má pozitivní účinky na přetíženou mysl. Stručně lze říct, že benefity této charakteristiky přispívají k pozitivním účinkům sociálního zemědělství. (Elings, 2021, s.43)

Osoba se zdravotním postižením je definována podle §67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Je to osoba, které je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Jedná se o fyzickou osobu uznanou orgánem sociálního zabezpečení: 1. invalidní ve třetím stupni, 2. invalidní v prvním nebo druhém stupni, 3. zdravotně znevýhodněnou. Tato skutečnost se dokládá posudkem nebo tvrzením orgánu sociálního zabezpečení. Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav musí trvat déle než 1 rok a omezovat schopnosti pracovního uplatnění (tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti). Pokud tato osoba byla posouzena, že již invalidní není, stále se po dobu 12 měsíců od posouzení považuje za OZP.

Sociální ekonomika je souhrn aktivit, které uskutečňují subjekty sociální ekonomiky. Cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v rámci ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje. (TESSEA, 2011)

Jedním typem subjektů sociální ekonomiky jsou sociální podniky, o nichž pojednává tato práce. Dále se jedná o podpůrné finanční, poradenské a vzdělávací instituce pro sociální podnikání a nestátní neziskové organizace. Subjekty sdílí společné rysy: naplňují veřejně prospěšné cíle, uplatňují demokratické rozhodování, podporují iniciativy občanů, jsou nezávislé na veřejných či soukromých institucích, praktikují jiný způsob zacházení se ziskem, zohledňují environmentální aspekty, uspokojují přednostně místní potřeby a využívají přednostně místní zdroje. (TESSEA, 2011)

Za sociální podnikání jsou považovány podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Toto podnikání zastává důležitou roli v místním rozvoji, také často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk podniku je z větší části použit pro jeho další rozvoj. Dosahování zisku je stejně důležité jako zvyšování veřejného prospěchu. (TESSEA, 2011)

Integrační sociální podnik je subjektem sociálního podnikání (právnícká osoba nebo fyzická osoba splňující potřebné principy integračního sociálního podniku). Integrační sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu –

ekonomického, sociálního a environmentálního. (TESSEA, 2011) Tato forma sociálního podnikání je definována z důvodu, že byla vybrána pro projekt.

PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU	1. Sociální prospěch	2. Ekonomický prospěch	3. Environmentální a místní prospěch
<p>Obecná definice: <u>0a) Veřejně prospěšný cíl zaměstnávání a sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce formulován v základacích dokumentech a naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit.</u> Podtrženo = vyžadováno.</p>	<p>1a) <u>Zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce.</u> 1b) <u>Účast zaměstnanců a členů na směřování podniku.</u> 1c) <u>Důraz na rozvoj pracovních kompetencí znevýhodněných zaměstnanců.</u></p>	<p>2a) <u>Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů.</u> 2b) <u>Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích.</u> 2c) <u>Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech.</u> 2d) <u>Schopnost zvládat ekonomická rizika.</u> 2e) <u>Omezení nakládání s majetkem (tzv. asset lock).</u></p>	<p>3a) <u>Přednostní uspokojování potřeb místní komunity a místní poptávky.</u> 3b) <u>Využívání přednostně místních zdrojů.</u> 3c) <u>Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby.</u> 3d) <u>Spolupráce sociálního podniku s místními aktéry.</u></p>

Obrázek 3: Principy integračního sociálního podniku (TESSEA, 2011)

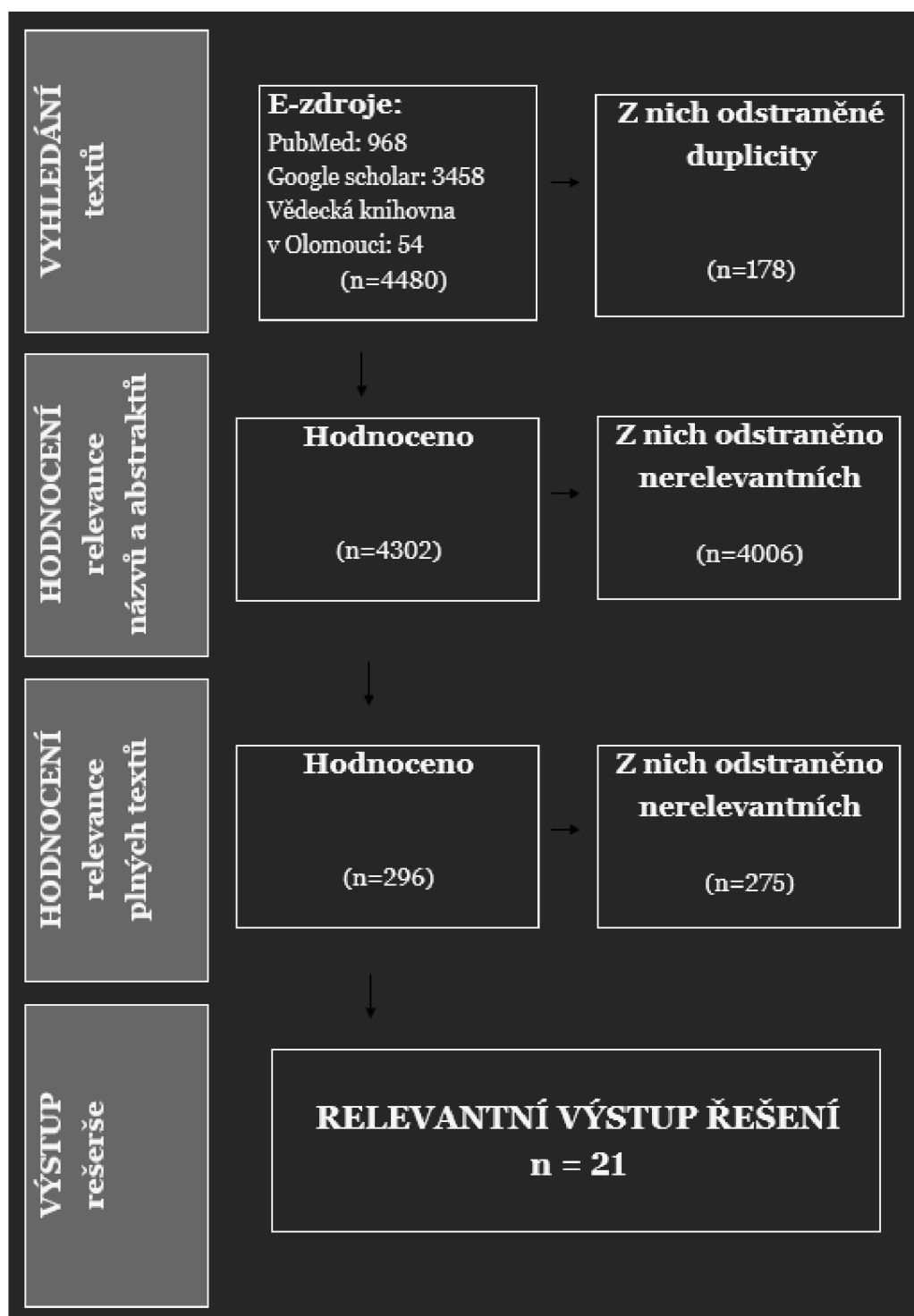
1.2 Rešerše zdrojů a výzkumů

Primárně byly zvoleny databáze PubMed, Google scholar a Vědecká knihovna v Olomouci. Do databáze PubMed byla zadána klíčová slova: Disability, social farming, green care, social farm a jejich kombinace. Nalezeno bylo 968 výsledků. Do databáze Google scholar a Vědecké knihovny v Olomouci byla zadána kombinace klíčových slov: postižení, sociální zemědělství, sociální farma s nalezeným počtem 3512 výsledků. Dohromady bylo nalezeno 4480 výsledků, které se po odstranění duplicit a přečtení abstraktů podařilo zredukovat na 296 zdrojů. Po hodnocení relevance plných textů bylo k analýze vybráno 21 zdrojů.

Vybrané zdroje jsou dále popsány a analyzovány. Ze zdrojů byly vybrány ty, které se zabývají problematikou sociálního zemědělství a sociálních farem, filtrovaných podle zaměření na cílovou skupinu osob se zdravotním postižením a aspektu zaměstnávání těchto osob. Vynechány byly terapeutické koncepty sociálních farem a koncept care farming, které nejsou pro tuto práci relevantní, protože pro ně není hlavní myšlenkou zaměstnání a vytvoření pracovních míst. Dále ze stejného důvodu relevantnosti nebyly použity zdroje a výzkumy v sociálním zemědělství zaměřené na jiné cílové skupiny. Vynechány byly také kvalifikační práce, které neprošly obhajobou.

Rešerše je členěna na koncept sociálního zemědělství, výzkumy a studie, následují kvalifikační práce, které se věnují konceptu, zaměření, roli sociálního pracovníka na sociální farmě nebo například omezení sociálního zemědělství v ČR. Analyzovány byly také projekty

s tematikou sociálních farem v rámci závěrečných prací. Rešerše je ukončena trendy prezentovanými na vědeckých konferencích.

Obrázek 4: Flow diagram (zdroj: vlastní)

1.2.1 Koncept sociálního zemědělství

Chovanec a kol. (2015) představili koncept sociálního zemědělství, ke kterému podle nich neodmyslitelně patří sociální sféra. Mezi jeho hlavní přínosy zařazují vytvoření a udržení pracovních míst na venkově, určené především pro osoby znevýhodněné na trhu práce. Vyzdvihují i pozitivní efekt na klienty a větší dostupnost sociálních služeb na venkově. Mimoto vidí farmu jako doplňkový zdroj příjmů. Chovanec, a kol. (2016) potvrdili rámec sociálního začleňování a sociální práce v sociálním zemědělství. Z toho vyplývá, že farmy jsou vhodný nástroj k integračnímu zaměstnávání osob zdravotně postižených. Dále uvedli, že v ČR jsou hlavními aktéry neziskové organizace a poskytovatelé sociálních služeb, kteří zároveň služby inovují a jsou profesionálové v práci s konkrétními cílovými skupinami. Tvrdí, že sociální zemědělství může do značné míry obnovit sociální funkci zemědělství. Hudcová a kol. (2019) zmínili, že ačkoli je v České republice, na rozdíl od zahraničí, stále málo sociálních farem, disponují příklady dobré a udržitelné praxe, rozvíjí český venkov a vytváří přirozené sociálně integrační prostředí.

Augsten a kol. (2020) uvádí, že sociální farmy jsou místa pro lidi se speciálními potřebami nebo postiženími, pro které je na farmě mimo jiné také možnost zaměstnání. Přínosy sociálního zemědělství v této podobě mohou být v mnoha oblastech, například: tělesné účinky (rozvoj motoriky), duševní účinky (sebeúcta), sociální dopady (interakce), dopady na společnost (integrace) atd.

Zemědělství je multifunkční a nabízí více než jen produkci potravin. Například může být kombinováno se zdravotními nebo sociálními službami. Existuje mnoho různých typů sociálních farem, které se zaměřují na mnoho cílových skupin. Společným prvkem je poskytování smysluplné práce, tato hodnota nemůže být podceňována. Zaměstnanci se mohou zapojit do všech běžných úkonů na farmě, a to je obohacující zkušenost jak pro zemědělce, tak zaměstnance. (Asquith, 2020)

Sociálním zemědělstvím mohou být naplňována také základní lidská práva jako je zaměstnání, vzdělání a péče. Kromě jiných výhod má potenciál přispívat i ke zlepšení duševního a fyzického zdraví. Konkrétně podporuje fyzické aktivity, vystavuje lidi působení přírody a interakce se zvířaty, učí klienty pracovat v rámci denních a sezónních cyklů a celkově nabízí smysluplné činnosti, které rozvíjejí nové schopnosti a dovednosti stejně tak sociální vztahy a vazby. V rámci práce na farmě jsou klienti začleněni do komunity a vyhýbají se stigmatizaci pečovatelských služeb. (Borgi a kol., 2020)

1.2.2 Výzkumy

Z analýzy výzkumů vyplynulo, že pozitivním aspektem sociální farmy je nabytí pracovních a sociálních dovedností, které vedly ke zlepšení psychického stavu a nárůstu sebevědomí i důvěry

ve své schopnosti. Klienti se tak mohli lépe integrovat do společnosti a objevili nové sociální kontakty. (Prosová, 2019); (Elings, 2021) Zlepšila se i jejich finanční situace. (Prosová 2019)

Elings (2021) ve výzkumu na sociálních farmách pro mentálně postižené popsal, že taková forma práce má pro klienty smysl, hlavně role farmáře se stala pozitivním a silným vzorem. Navíc práce znamená pro klienty užitečnou činnost s přidanou hodnotou a následným oceněním a spokojeností. Pozitivní spolupráce s klientem pramení z individuálního přístupu a malé pracovní skupiny.

Další výhodou je podle Pichové (2016) nastavení náplně práce z hlediska schopností osoby a přiměřenost pracovní doby, tedy výše úvazku. Z toho vyplývá, že znevýhodněné osoby mohou mít individuální pracovní plán s různými činnostmi, ve kterých se mohou realizovat. Lze poznat, že klientům vyhovuje uzpůsobení pracovních podmínek a prostředí, ve kterém je práce na farmě realizována.

Z výzkumu Prosové (2019) také vyplynulo, že koncept sociálního zemědělství má mimo jiné vliv na rozšíření nabídky sociálních služeb a vytvoření nových pracovních míst. Pichová (2016) zdůrazňuje sociální podnikání jako formu sociálního zemědělství, kde je nabízeno pracovní místo osobám se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním.

1.2.3 Studie

Ze studie Moudrého a kol. (2015) vyplynulo, že většina respondentů je zároveň poskytovateli sociálních služeb a disponují odborníky, kteří zvládají profesionálně práci a péči. Díky tomu se bezproblémově zvládá přímá práce s klienty při jejich zaměstnávání. Používaným modelem se stalo postupné nebo postupné zaměstnávání, kdy klient začíná v pracovní terapii či rehabilitaci v sociální službě a postupem času je mu nabídnut pracovní úvazek. Jako nedostatečná byla označena nízká odbornost pro realizaci zemědělských činností nebo absence takového odborného zaměstnance. Hlavních přínosů není málo, např. tvorba a udržení pracovních míst pro osoby znevýhodněné na trhu práce, větší dostupnost sociálních služeb i na venkově a v neposlední větší dostupnost rehabilitačních služeb. Dále se jedná o efektivnější sociální pomoc, podporu komunit a propojení sfér zemědělství a sociálních služeb. Vyzdvihován je celkový dopad na klienta, který zahrnuje variabilitu prováděných činností, formy práce nebo strukturace času a posílení odpovědnosti za svou práci. Pozitivně je hodnocena i spolupráce s místními aktéry, zejména v případech, kdy jde o spolupráci dlouhodobou.

Hudcová v případové studii (2020) potvrzuje, že sociální zemědělství u nás našlo oporu nejenom pro ekologický a místní rozměr konceptu, ale hlavně v sociálním podnikání. Zdůrazňuje misi společenského prospěchu farem obohacenou o prvky sociální integrace. Ve studii uvádí, že posuzovat sociální farmu jako sociální podnik je vhodné, jestliže se posuzující nástroje přizpůsobí důležitosti určitých kritérií.

1.2.4 Kvalifikační práce

Autoři kvalifikačních prací se shodují v tvrzení, že nejčastější způsob zaměření sociální farmy je na poskytování sociálních služeb spolu se zaměstnáváním znevýhodněných osob, konkrétněji osob se zdravotním postižením. Tyto farmy jsou na jednu stranu ekonomickým podnikem, zároveň neziskovou organizací. Dalším benefitem je možná inovace sociální práce a zaměstnávání. (Hudcová, 2015); (Matulová, 2021); (Zeman, 2021)

Bowles uvádí, že je vhodné dát šanci a prostor novému konceptu v sociální práci, který zahrnuje mimo jiné duševní i fyzické pozitivní účinky a pracovní rehabilitaci. (2017) Matulová popisuje sociální farmy jako nástroj přirozené pomoci a podpory člověka s využitím přírody. (2021) Solovský (2020) prezentuje, že se u nás používá více koncept sociálního zemědělství než koncept Green Care.

Hlavním záměrem práce Solovského bylo představit zemědělcům formy sociálních farem, které jsou uskutečnitelné pro Českou republiku: forma sociální služby a sociálního podniku. (2020) Zeman (2021) zmiňuje, že klasické farmy nejsou uzpůsobeny pro činnosti sociální práce z hlediska nedostatečných kompetencí farmářů, protože farmy usilují o maximální efektivitu výroby. Martinčová (2020) doplňuje, že role sociálního pracovníka na farmě je neopomenutelná, protože je prostředník mezi zemědělci a klienty. S klienty navíc pracuje na řešení sociálních problémů a zlepšení životní situace. Bowles uvádí, že klasické zemědělství, rozšířené o sociální služby, má u nás budoucnost. (2017)

S konceptem sociálního zemědělství v ČR byly identifikovány i problémy. Jako nedostatečná se jeví systémová podpora a osvěta, příliš složitá je administrativa pro financování. Oblast sociálního zemědělství je u nás málo zmapovaná, to ovšem podle autorů neznamená, že se nemůže rozvíjet a realizovat. (Zeman, 2021); (Hudcová, 2015); (Matulová, 2021) Matulová dodává, že pouhé jednotky jsou zapojeny do dotačního projektu. (2021)

Vyvstaly obavy nad nedostatečným personálním zajištěním a následným nezajištěním individuální péče o klienta, jelikož pracovníků v sociálních službách je nedostatek. (Zeman, 2021)

Matulová (2021) je přesvědčená, že nepostradatelný prvek při rozvoji farem je spolupráce. Hudcová pro další rozvoj navrhuje zapojení se do zahraniční spolupráce, protože v zahraničí jsou oproti nám s tímto konceptem popředu. (2015) S využitím zahraničních zdrojů, ale také zkušeností a praxe souhlasí Bowles. (2017)

V rámci projektů zaměřených na sociální farmy byly nalezeny dvě kvalifikační práce. V obou pracích se po analýze daného místa objevila reakce na místní problém nezaměstnanosti OZP. (Martinčová, 2017); (Jedličková, 2018)

Záměrem Martinčové (2017) bylo vytvořit pracovní prostředí s potřebnou podporou pro OZP a zvýšit nezávislost a integraci 40 osob z cílové skupiny. Zmiňuje potřebu zavést sociální službu, která pro tyto osoby bude vytvářet vhodný denní program díky zaměstnání či volnočasovým aktivitám. Vysvětluje, že pracovní činnosti zde jsou vhodné vzhledem

k pomalejšímu pracovnímu tempu klientů, zároveň není překážkou častá absence například z důvodu zdravotních problémů.

Cílem práce Jedličkové (2018) bylo sestavit podnikatelský plán sociální farmy. V podnikatelském plánu byly popsány klíčové oblasti, díky kterým byly získány nezbytné informace pro vznik farmy. Je si vědoma, že rozsah práce nemůže pojmout hlubší propracovanost a detailnější sestavení plánu. Na druhou stranu vnímá tento podnikatelský plán jako první krok pro založení reálné farmy. Dle jejích slov může práce sloužit jako inspirace pro osoby zaujaté konceptem sociálního zemědělství, popřípadě může představovat jednoduchý návod založení sociální farmy.

1.2.5 Trendy prezentované na vědeckých konferencích

Preuss a kol. vymezují znaky, hodnoty a principy sociálního podniku. Dále uvádí, že sociální podniky mají potenciál při zaměstnávání znevýhodněných lidí na trhu práce. Popisuje, že ve společnosti se vytvářejí dvě hlavní skupiny obyvatelstva, jedna je dobře zajištěna, zatímco druhá nemá vysoký sociální status a potýká se s relevantní či faktickou chudobou. Sociálním vyloučením je dle něj ohroženo více skupin osob, mezi nimi i osoby se zdravotním postižením. Vyzdvihuje sociální podnikání jako možnost řešení sociálního vyloučení a nezaměstnanosti znevýhodněných členů společnosti. Sociální ekonomika tak může přinést nový směr sociálnímu státu spojením prosperity, udržitelného rozvoje, sociálního začleňování a rovných příležitostí ve prospěch znevýhodněným. (2015)

Mátel a kol., tvrdí, že je na jednu stranu lidem se zdravotním postižením věnována speciální péče na Úřadech práce a jsou k dispozici nástroje podpory zaměstnávání těchto osob, na druhou stranu jejich zaměstnávání je stále obtížné a ze strany zaměstnavatelů nepřilíživě využíváné. Možnosti a způsob pracovního uplatnění těmto lidem nabízí také koncept sociálního podnikání, který se dostává stále více do popředí. Toto uvědomění může být hlavním důvodem pro zřízení sociálního podniku. Z poznatků sociálních podniků na území České republiky vyvozuje autorka tvrzení, že sociálně a zdravotně znevýhodněné osoby si své práce váží. Sociální podniky jsou svou činností prospěšné, jelikož mají přidanou hodnotu – snaha o posílení místního rozvoje, snižování nezaměstnanosti, začleňování sociálně či zdravotně znevýhodněné osoby na trh práce a také činnosti, které nejsou v rozporu s ochranou životního prostředí. (2017)

1.3 Legislativa

ČR stále nemá schválený zákon o sociálním podnikání, který by sociální zemědělství zahrnoval. Pouze se předkládají návrhy zákona, které lze najít na stránkách Komory sociálních podniků¹. Návrh je předložen Poslanecké sněmovně ČR.

Různé zákony do určité míry upravují sociální zemědělství a umožňují tak jeho fungování. Klienti jsou osoby uvedené v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, důležitý je §67 - zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kterým je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce, také §104 o aktivní politice zaměstnanosti (zákonu je věnován prostor v kapitole Sociální zemědělství v kontextu sociální politiky). Sociální farmy spadají svou činností do zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. V dalších odstavcích jsou zmíněny nejdůležitější body zákona pro tuto práci, včetně možností podpor a financování, které jsou zásadní pro vznik a existenci nejen sociálních farem.

Paragraf 2c je zaměřen na Program rozvoje venkova a Strategický plán. Program rozvoje venkova je soubor opatření k podpoře zemědělství v méně příznivých zemědělských oblastech, podpoře rozvoje venkova a navazujících odvětví. (2) Program zahrnuje ...vytváření nových pracovních příležitostí a podnikání... Strategický plán je soubor opatření k podpoře zemědělství a rozvoje venkova. (7) Jedním ze zásadních cílů plánu je podporovat zaměstnanost, růst... sociální začleňování a místní rozvoj...

Paragraf 2d pojednává o programech financovaných z národních zdrojů. Účel a finanční rozsah programů schvaluje každý rok Poslanecká sněmovna.

Paragraf 2da podpory Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s. jsou poskytovány i podnikatelům a vztahují se mimo jiné na vznik, reprodukci a rozvoj podniků a farem, nákup zemědělské půdy, pěstování, zpracování a využití biomasy nebo provozní financování či pojištění podnikání k řízení rizik a řešení krizí způsobených nepříznivými ekonomickými, klimatickými nebo zooveterinárními vlivy.

Paragraf 2e zákona stanovuje, kdo je zemědělský podnikatel a rovněž činnosti, které se ho týkají. Zemědělský podnikatel je fyzická nebo právnická osoba, svéprávná, která má trvalý pobyt na území České republiky a má znalost českého jazyka. Zemědělskou výrobou se rozumí rostlinná a živočišná výroba, úprava, zpracování a prodej vlastní produkce.

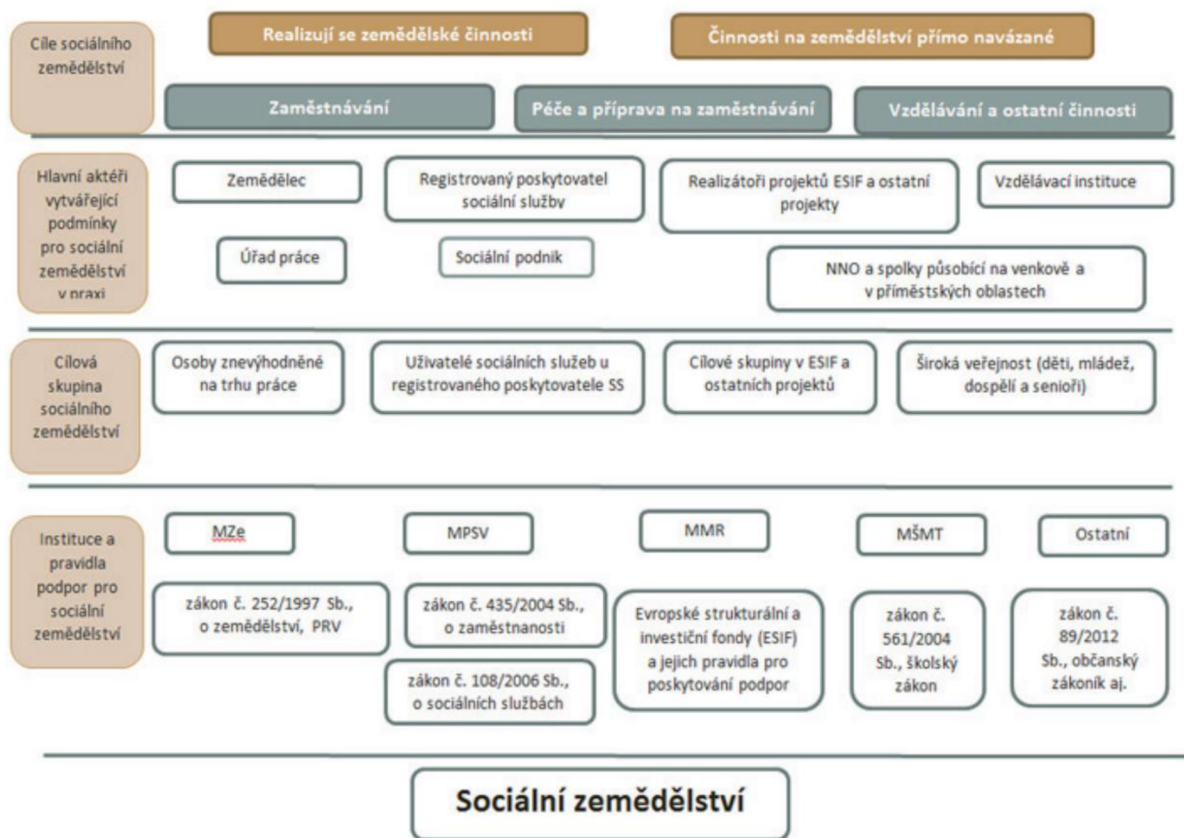
Paragraf 2f ukládá povinnost zemědělskému podnikateli se zaevidovat u OÚORP pomocí odevzdání žádosti o zápisu do evidence zemědělského podnikatele.

V paragrafu 3 je podrobně rozpracováno poskytování dotací (příslušný orgán, podmínky, žádost...)

Zákonů upravujících fungování sociální farmy je více, jak ukazuje např. obrázek č. 4. Mezi další příklady právních předpisů a norem lze zařadit např. zákon č. 114/1992 Sb., o

¹ Komora sociálních podniků. *Návrh zákona o sociálním podnikání* [online]. [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.komora-socialnich-podniku.cz/socialni-podnikani/navrh-zakona-o-socialnim-podnikani/>.

ochraně přírody a krajiny, zákon č. 17/1992 Sb., o ochraně životního prostředí, zákon č. 166/1999 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce... Nejsou zde podrobně představeny všechny, protože už nejsou obsahem této práce.

Obrázek 5: Sociální zemědělství v kostce (Chovanec a kol., 2015, s.17)

Na každou formu sociální farmy se vztahuje jiná legislativa. Rozvinutá sociální farma může pokrýt všechny tyto oblasti v rámci jednoho sociálního podniku, pokud se bude řídit veškerou potřebnou legislativou. To umožňuje přizvat subjekty z dalších oblastí a rozšiřovat nabídku pro ostatní cílové skupiny.

1.4 Metodické dokumenty

Na stránkách esfcr.cz v rámci operačního programu Zaměstnanost plus byly nalezeny čtyři dílčí metodiky (Možnosti rozvoje sociálního zemědělství u poskytovatelů sociální práce, Zkvalitňování aktivit sociálního zemědělství u poskytovatelů sociálních služeb, Sociální práce v sociálním zemědělství, Příklady dobré praxe v sociálním zemědělství). Jsou opatřeny chráněným přístupem a dostupné pouze pro NNO, sociální podnikatele a jejich zaměstnance. Z tohoto důvodu zde nemůžou být blíže popsány. Dostupné pro veřejnost jsou

dva materiály vydány v rámci státního zemědělského intervenčního fondu, zaměřující se převážně na realizaci sociálního zemědělství v ČR. Okrajově zmíněny jsou i metodiky zaměstnávání OZP. Nevážou se přímo k sociálnímu zemědělství ani podnikání, ale je možné je brát jako počáteční inspiraci a mnoho možností je uplatnitelných i v kontextu sociální farmy. Výběr nezahrnuje metodiky zaměstnávání OZP na volném trhu práce a pracovní či ucelenou rehabilitaci. Poslední část představuje uživatelskou metodiku Ergoprogress, která poskytuje návod na efektivní provoz integračních sociálních podniků pro OZP.

Na konci roku 2018 byly realizovány workshopy za podpory Celostátní sítě pro venkov ve spolupráci s Asociací sociálního zemědělství, z.s. Zúčastnilo se celkem 91 lidí z oblastí zemědělství, neziskových organizací, veřejné správy, studentů, podnikatelů a akademických pracovníků s cílem zvýšit úroveň podpory, osvěty a zapojení se do sociálního zemědělství. Ze závěrečného vyhodnocení vyplynulo, že je poptávka po metodických materiálech. Zmíněny byly materiály k založení sociální farmy, metodiky konverze klasické farmy na sociální, manuál na zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce v zemědělství nebo postupy pro zpracovávání zemědělských komodit. Manuály podle zúčastněných chybí i pro tvorbu sítí odběratelů a odběratelských míst, správný marketing a jeho postup a tvorbu podnikatelského a finančního plánu v oblasti sociálního zemědělství. (Hudcová a kol., 2019, s.17-22)

Specifický návod poskytuje Příručka pro zemědělce a veřejnou správu v oblasti podpory a realizace sociálního zemědělství v ČR. Ze začátku se zaměřuje obecně na úvod do problematiky sociálního zemědělství, výběr zaměření sociální farmy a cílové skupiny, popřípadě navázání spoluprací. Ve druhé polovině příručky jsou uvedeny aspekty, kterým je potřeba věnovat zvýšenou pozornost, pokud se existující farma bude chtít orientovat na sociální zemědělství. Zmíněny jsou prostorové úpravy, režimové úpravy dnů, týdnů a sezón, personální zajištění, marketing, možnosti zemědělských a ostatních dotací, vzdělávání, poradenství a potřebné právní předpisy. (Hudcová, Šťastná a kol., 2019)

Metodika pro OZP a osoby starší 50 let pro oblast alternativních úvazků popisuje, že alternativní úvazky přináší další možnost uplatnění na trhu práce. Zaměřena je primárně na firmy a situace, kdy zaměstnanec náhle potřebuje alternativní úvazek, ovšem lze z ní čerpat i pro pracoviště výhradně zaměřená na OZP. Z výčtu nejčastěji využívaných flexibilních pracovních úvazků lze pro tuto práci využít např.

- sdílení pracovního místa více zaměstnanci. V praxi to znamená, že dva zaměstnanci pracující na částečný úvazek, sdílejí jedno pracovní místo a střídají se v průběhu týdne, aby byla pokryta plná pracovní doba
- pružná pracovní doba, kdy v rámci volitelné pracovní doby si sám zaměstnanec určí začátek a konec pracovní doby
- flexibilní začátek pracovního dne umožňuje, aby si zaměstnanci sami stanovili začátek pracovní doby podle jejich možností. Toto opatření umožňuje vyřízení osobních záležitostí a povinností

- konto pracovní doby, jenž se využívá v zemědělství. Počet odpracovaných hodin se mění v závislosti na sezóně
- nerovnoměrné rozvržení pracovní doby umožňuje zaměstnavateli v určitém období přidělovat zaměstnanci práci v rozsahu odpovídající jeho potřebám. Zaměstnanci bude vyplácena stálá mzda minimálně ve výši 80 % průměrného výdělku
- práce v nesociální pracovní době znamená mimo jiné také práci o víkendech a o svátcích. Vyváženo je to příplatky nebo náhradním volnem pro zaměstnance

Metodika dále pojednává o doporučeních při zavádění těchto úvazků do praxe. Zaměstnanec by měl být aktivní a sám přemýšlet o možnostech a úlevách, dalších situacích a nenechávat to pouze na zaměstnavateli. (Chovanec, Matyášová, 2013, s.5)

Metodika motivačních nástrojů pro zaměstnávání OZP vymezuje legislativní a nelegislativní nástroje pro motivaci zaměstnavatelů – zaměstnávat a OZP – být zaměstnán. Obsahuje i modely spolupráce využívající pracovní rehabilitaci. Autoři popisují modely z hlediska iniciátorů, jejich hlavní role a úroveň práce s cílovou skupinou. (Rychtář, Miler, 2008)

- ÚP – snaha dostat evidované uchazeče do zaměstnání, využití nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti (APZ), problematické posouzení silných stránek a rozvoje OZP, nízká znalost vnitřního pracovního prostředí a požadavků na zaměstnance
- NNO – disponují odborníky v oblasti sociální práce a služeb, ovšem bez značných zkušeností v podnikovém prostředí, snaha umožnit klientovi pracovní uplatnění, prostředník mezi ÚP a klientem, znalost klienta podrobně, aspoň minimální povědomí o požadavcích zaměstnavatelů
- Zaměstnavatelský subjekt – nedostatečné zkušenosti v oblasti sociálních služeb (sklon k užitečnosti a efektivitě), motiv získat kvalitního zaměstnance a splnit plán, popř. zlepšit image podniku, skutečně vytvořené pracovní místo a smlouvy, občasné použití vlastních nákladů, tendence k podceňování omezení OZP
- Regionální síť různých subjektů – uvědomění potřeby spojení více pohledů a přístupů, motiv je řešit nezaměstnanost této CS, efektivní příspěvi každým účastníkem, vytvoření sítě zajišťující výběr a diagnostiku klientů, následné propojení se sociálními službami (využití všech podpor) a vyhledáváním pracovních příležitostí i pracovních rehabilitací, pomoc zaměstnavatelům k vytvoření pracovního místa, cíl snížit počet neuplatněných a nezaměstnaných klientů za pomoci vytvořené sítě

Nelze určit jeden konkrétní model za fungující, správný a jediný použitelný. Neefektivnější je použít mix jednotlivých modelů v praxi. Navrhovaná regionální síť by měla nahradit nefunkční systém rehabilitace, rozvinout postupy, zahrnout více sfér pohledu na OZP, identifikovat

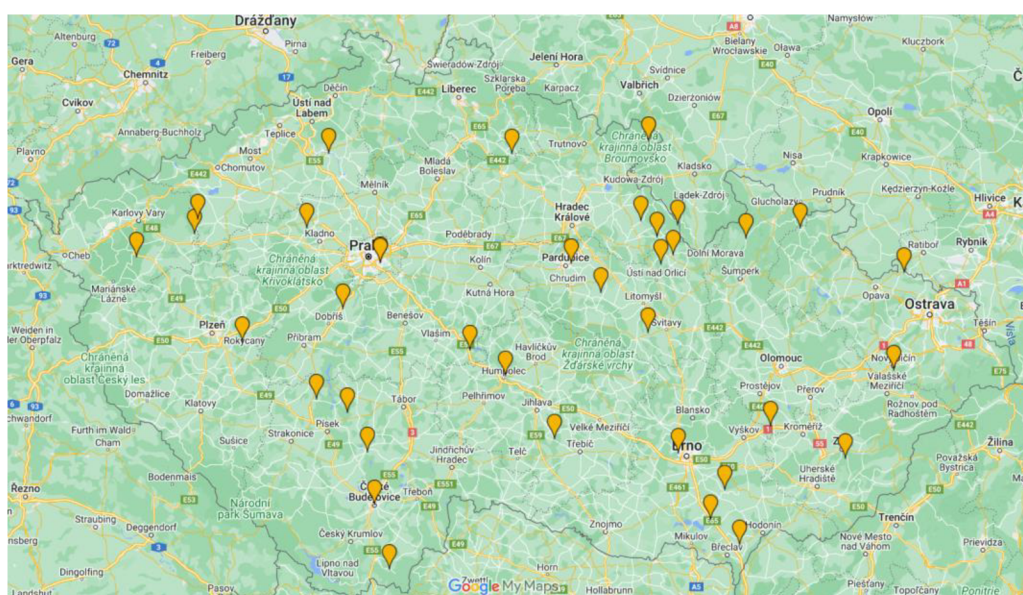
nezájem o pracovní začlenění a nabídnout jistou formu osvěty a spolupráce. Šance na úspěch se zvyšují, když jsou vzájemné vztahy postaveny na osobních a prestižních hodnotách, na sociální odpovědnosti a veřejném mínění. (Rychtář, Miler, 2008, s.13)

Rámcová uživatelská metodika Ergoprogress popisuje realizaci 5 základních stavebních kamenů integračního sociálního podniku pro OZP (ISP OZP). Konkrétně se jedná o společenské a obecné vymezení ISP OZP (přístupy, zákon, ISP, společnost, perspektiva...), psychosociální proces integrační personalistiky (personalistika, zřízení pracovních míst, náhradní plnění, sleva na dani...), právo a daně (principy sociálního podnikání, reinvestice zisku, předpisy...), obchodní procesy (nástroje, sociální marketing, společenská odpovědnost...) a technická správa (představení platformy isp21.cz). Tyto oblasti je nutno rozvíjet k dosažení největšího přínosu zaměstnancům, zaměstnavatelům a společnosti. (Herynková a kol., 2019)

1.5 Výchozí stav

Akteři v České republice se se sociálním zemědělstvím seznámili v rámci mezinárodních projektů, zahraničních zkušeností a příkladů, které jsou překlenujány do našich podmínek. (Chovanec a kol., 2015, s.3) Sociální zemědělství tak v ČR stojí stále na svém počátku. (Hudcová, Šťastná a kol., 2019, s.5) Výchozí situace není snadná, republika se musela potýkat před rokem 1989 s vyvlastňováním půdy, zánikem rodinných farem, kolektivizací, vznikem státních družstev a zvýšením výkonnosti zemědělské výroby. (Chovanec a kol., 2015, s.6)

Ke 04.03.2023 je v České republice evidováno 37 sociálních farem, znázorněno obrázkem č.5.

Obrázek 6: Mapa sociálních farem v ČR (<http://www.socialni-zemedelstvi.cz/>)

V sociálním zemědělství jsou definovány 3 hlavní typy zaměření a z toho odvíjející se cíle. Vše je možné uskutečňovat na jednom místě se všemi dostupnými zdroji. První typ je zaměření na produkci s cílem zaměstnávání. V rámci tohoto typu se vytváří pracovní místa na běžném či chráněném trhu práce pro různě znevýhodněné osoby (i OZP). Druhý typ, zaměření na služby a podporu, má za cíl péči, přípravu na zaměstnání a aktivizační činnosti. Posledním typem jsou komunitní a vzdělávací činnosti. (Chovanec a kol., 2015, s. 9) Tato práce pojednává o prvním typu zaměření, z tohoto důvodu nejsou ostatní dva koncepty v této práci rozpracovány.

Aktivita sociálního zemědělství jsou určeny vymezenému okruhu osob, pro které jsou zároveň relevantní. Kromě cílových skupin uživatelů sociálních služeb, skupinách v ESIF a ostatních projektech a široké veřejnosti, jsou početnou skupinou osoby znevýhodněné na trhu práce (Chovanec a kol., 2015, s. 11-12), která byla zvolena jako cílová skupina i v rámci této práce.

Vhodnost práce na sociální farmě pro různé skupiny dokazuje rozmanitá nabídka práce nebo aktivit. Práce není rutinní, protože se musí přizpůsobovat sezónním a přírodním podmínkám. Klient sociální farmy si buduje závazky a odpovědnost za svou práci. Další zmiňovaný faktor je prostředí, které se zásadně liší od institucionálních zařízení, navíc dochází k novým způsobům stimulace smyslů. Práce zde má smysl, poskytuje prostor k učení a získávání nových dovedností, vytváří denní rytmus a návyky. Klient může zlepšovat ať už hrubou, tak jemnou motoriku při různých činnostech. Pozitivní dopady má i samotná intenzivní interakce s prostředím a zvířaty a ovlivnění aktuálním počasím. V neposlední řadě přispívá výkon práce k uvědomění si celého výrobního procesu, nikoli jen zisk hotového produktu. Už na farmě začíná proces začleňování se do kolektivu, interakce a komunikace s ostatními klienty i zaměstnanci. Tvoří se sociální vazby, vztahy a vzniká spolupráce s ostatními klienty. (Hudcová, 2015, s.29)

2 Etické aspekty

Pro účely zakotvení v oblasti etiky byl vybrán dokument Sociální práce s osobami se zdravotním postižením, konkrétněji jen jeho oblasti, které se etice věnují. V textu práce nejsou popsány obecné náležitosti jako je např. profesionalita, vzdělávání, tvorba hranic s klientem, roviny zákona a nastavení organizace, kolegiálnita atd. i když dokument se jim věnuje. Publikace nebo materiály ohledně etiky v sociálním zemědělství nebo v sociálním podnikání nebyly nalezeny.

Při práci s klienty se zdravotním postižením se sociální pracovník dostává do kontaktu se zdravotní péčí. Měl by znát klientův zdravotní stav, zatímco lékař by měl vědět o klientově životní situaci. Ideálně by měli být v kontaktu. Je nemorální domlouvat se s lékařem za zády klienta, ten by měl být do toku informací přizván a o všem informován. Zapojení všech tří členů pomáhá prostupovat hranici mezi zdravotní a sociální sférou. Výjimkou je klient, který v důsledku svého postižení nerozumí své situaci a nemůže dělat sám za sebe rozhodnutí. Lékaři a sociální pracovníci v tomto případě dělají určitá rozhodnutí za klienta, ovšem stále platí, že je klient o všem informován. (Břízová a kol., 2019, s.40)

Konkrétněji má sociální pracovník zajistit bezbariérovost prostředí, ve kterém se klient v rámci sociální péče pohybuje. Kromě úpravy prostředí pomáhá klientovi s vyřízením sociálních dávek a dalšími formami institucionální pomoci. Sociální pracovník poskytuje materiální a emoční podporu i osobám pečujícím o klienta. Pracovník vždy hájí zájmy klienta, protože jednání v nejlepším zájmu svého klienta je základem mravnosti pomáhajících profesí. V případě, že handicap postoupí natolik, že klient začíná být zcela závislý na péči druhých, je sociální pracovník nejlépe informován o institucích, vhodných pro umístění klienta. Sociální pracovník má znalosti institucí v systému sociální i zdravotní péče, patří to do jeho profesního vybavení a znalostí. Je schopný poradit klientovi i jeho pečujícím o možnostech umístění a je k dispozici i ohledně vyjednávání s umístěním klienta. (Břízová a kol., 2019, s.41)

3 Sociální zemědělství v kontextu teorií a metod sociální práce

V této části práce budou představeny teorie a metody, které s tématem sociálního zemědělství a zakládání sociální farmy úzce souvisejí. Nebyly nalezeny žádné techniky, protože tato práce se nezaměřuje na práci s klientem. Kapitola obsahuje spojitosti tématu s reformním paradigmatem, kritickou sociální prací a antiopresivními přístupy. Následuje kontext ekologické perspektivy a na závěr kapitoly je představena komunitní sociální práce, komunitní plánování a síťování.

Koncept sociálního zemědělství byl umístěn do reformního paradigmatu. Reformní paradigma je označeno jako úsilí o změnu společenského prostředí. Obsahuje vizi společenské rovnosti ve všech oblastech života, což má přímý vliv na sociální fungování jedinců. Aktuálním systémem, plným nerovných společenských podmínek, se podle představitelů podporují jen elity, které využívají zdroje a moc pouze ve svůj prospěch. Důsledkem tohoto systému vzniká nadřazenost určitých skupin nad jinými. Zde je vytvořen prostor pro sociální práci zmírňovat rozdíly, protože rozvoj člověka bude možný pouze za podmínky, že dojde k významné společenské změně. Za využití podpory, spolupráce a solidarity se může pomoci utlačované skupině OZP získat vliv nad jejich životy a tím dosáhnout jejich rozvoje. Ostatní malá paradigmata (terapeutické a poradenské) podporují stávající řád a nastavení společnosti, tedy i elity. Proto dochází k jevu, kdy lidé, kteří by měli být sociální prací podporováni, se stávají jejím výkonem omezováni. (Navrátil, 2001, s.14-16)

Kritická sociální práce zahrnuje více proudů disponující stejnými znaky. Tyto proudy vznikly na základě přesvědčení, že stávající sociální práce udržuje nespravedlivý sociální řád a zároveň se orientuje pouze na případovou práci, ve které jsou problémy lidí řešeny v rámci nastavených diskriminačních podmínek společnosti. Kritická sociální práce se snaží např. stát na straně utlačovaných a bezmocných, zdůrazňuje důležitost využívání makrosociálních struktur, odmítá převádění příčin problémů na individuální úroveň a zplnomocňuje klienty za účelem dosažení sociálních změn. (Janebová, 2014, s.8) Sociální pracovník musí být schopen porozumět změnám ve společnosti a vysvětlit je, protože toto pochopení je základem pro návrh společenské změny. Změnou se zde myslí vytvoření sociálního podniku v sociálním zemědělství pro utlačovanou skupinu OZP. Při řešení sociálních problémů si sociální pracovník musí uvědomit, že moc je přítomna na všech úrovních společnosti. Uplatnit lze třeba proud antiopresivních přístupů. (Janebová, 2014, s.20)

Antiopresivní přístupy usilují o omezení či odstranění diskriminace a útlaku na základě mnoha kritérií, mezi které patří i formy postižení. Všechny proudy AOP kladou důraz na různorodost lidí, mnohočetné nerovnosti, marginalizaci, znevýhodnění a zaměření na boj proti opresi. Opresi je definována jako strukturální znevýhodnění určitých společenských skupin. Projevuje se upíráním některých práv, běžně dostupných většině ve společnosti či

společenským elitám. (Janebová, 2014, s.63, 65) Cílem intervencí sociálních pracovníků je podle autorů AOP změna situace znevýhodněných menšin z hlediska statutu a kultury. Na utlačované musí být nahlíženo z jednoho úhlu, který odhaluje a odmítá diskriminaci. Sociální podnik vytváří prostředí bez diskriminace a nabízí možnost zaměstnání k vyrovnání příležitostí utlačované skupiny OZP. Autoři se rozcházejí v určení příčiny oprese, jedna strana argumentuje, že na vině je vědomá a záměrná manipulace elit, druhá si aktuální stav vykládá jako nezamýšlený efekt fungování společenských institucí. (Navrátil, 2001, s.139-140)

Ekologická perspektiva poskytuje tri-dimenzionální optiku, ve které se pozornost zaměřuje na člověka, prostředí a jejich vzájemný vztah. Lidé prostředí vytváří, ale zároveň jsou jím formováni, takže lze tyto dva subjekty vnímat jako jednotný systém. Předpokladem přežití je interakce člověka s jeho přirozeným prostředím, jelikož jsme s okolím propojeni. Sociální pracovník si musí být vědom tohoto vzájemného vlivu při práci s jednotlivcem nebo institucemi a jejich závislosti na sobě. Zásadními hodnotami jsou přesvědčení o hodnotě každé lidské bytosti a potřeba rozvoje demokratické a ohleduplné společnosti. Uplatňuje se tzv. resilience, tedy využití silných stránek člověka i prostředí. Koncept sociálního zemědělství poskytuje rozvoj silných stránek člověka za ekologického a účinného využití prostředí. Sociální pracovník zde stojí na pomezí otázek, co je možné souběžně udělat pro zlepšení dovedností klienta i kvality jeho prostředí. Cílem práce podle ekologické perspektivy je podpořit růst a rozvoj klienta, jejich adaptivní kapacitu, odstraňovat bariéry prostředí a zlepšovat schopnost prostředí odpovídat na potřeby lidí. Všechny tyto body splňuje integrační sociální podnikání. Základním pilířem je zmocňování neboli empowerment, kdy se klient naučí sám si pomoci při nově vzniklé situaci a řešit problémy. (Navrátil, 2001, s.151-154)

Sociální práce má odstraňovat příčiny i důsledky sociálního znevýhodnění, v tomto případě omezování menšiny OZP. Sociální pracovník musí předcházet sociálnímu znevýhodnění a neposilovat ho. Lítost nad stavem klienta je třeba překlenuvat v obhajování jeho práv. To znamená práci s bariérami na kulturní, strukturální i fyzické úrovni. Dobrá praxe s touto skupinou vychází ze sociálního pohledu na postižení. V praxi se jedná o vytváření služeb na základě práv OZP, konkrétněji interpretaci legislativy způsobem, který umožňuje řešení a neupozorňuje na překážky. Cílem sociální práce s OZP je jejich integrace do společnosti tím, že tito lidé dosáhnou tzv. nezávislého způsobu života. Tímto pojmem se rozumí minimalizace fyzických i psychických bariér v životě klienta a zabezpečení bezbariérovosti s ohledem na individuální stav. Integrační sociální podnik je tak vhodným nástrojem k překonání bariér a začlenění člověka do společnosti. Setkávání se ve skupinách/komunitách umožní klientům sdílet potřeby a nabývat sebevědomí. Dochází k efektivnějšímu způsobu prosazování řešení problémů cílové skupiny v legislativě, zaměstnávání, sociální péči apod. Součástí nezávislého způsobu života je i seberealizace – rozvíjení a využívání svého nadání a nabytých schopností k určité činnosti. Vyrovnávání příležitostí pro OZP je základ pro mobilizaci lidských zdrojů. (Matoušek a kol., 2005, s.99-104)

Komunitní práce je jedna z hlavních metod sociální práce. Pro potřeby absolventské práce lze vymezit teritoriální komunitu (okres Vsetín) nebo zájmovou komunitu např. osoby se zdravotním postižením hledající zaměstnání. (Navrátil, 2001, s.131) Komunitní práce je také vnímána jako metoda k vyvolání a podporování změny místního společenství. Konkrétněji se jedná o tzv. komunitní péči. Komunitní péče spočívá v uspořádání služeb pro ohrožené cílové skupiny OZP, aby lidé mohli zůstat v komunitě a žít plnohodnotný život. Z tohoto zařazení vyplývá i typ organizace: zaměřená na práci v sociální sféře. Snaží se více respektovat potřeby člověka a organizovat služby v dané komunitě. Výsledná sociální farma bude založena na potřebách uchazečů o zaměstnání a bude kladen důraz na dobrou dostupnost pro místní komunitu OZP. Zapojeni budou také představitelé místní veřejné správy, občané a odborníci. (Matoušek, 2013, s.263) Komunitní práce zahrnuje plánování, které obsahuje vymezení problému a zformování řešení a organizování, jehož výsledkem je vytvoření strategie ovlivnění činností. Klient je celá komunita a rozhodující jsou jejich potřeby, které mohou být chápány jako problémy týkající se většího počtu lidí. Sociální pracovník musí být schopný zmapovat a využívat možnosti a zdroje komunity při vytváření pracovních míst. Neobejde se také bez znalostí místních institucí, se kterými je nutné navázat spolupráci. (Navrátil, 2001, s.131-135)

Metodu komunitního plánování lze využít pro zapojení veřejnosti a cílové skupiny. Občané budou zapojeni do procesu přípravy podkladů pro ovlivnění podoby sociální farmy na Vsetínsku. (Diváková, nedatováno, s.2) Důraz je kladen na zapojení všech lidí, kterých se problematika týká. Za použití dialogu a vyjednávání se snaží dosáhnout výsledku, se kterým souhlasí většina zúčastněných (MPSV, 2020). Na principu komunitního plánování se realizují plány udržitelného rozvoje samospráv. Samosprávy, co komunitně plánují, tak zároveň udržitelný rozvoj naplňují. Komunitní plány jsou výhodné a obohacující, nejen protože se občané mohou vyjádřit, ale hlavně plán obsahuje zapojení sociálního a ekonomického pilíře, oblast životního prostředí, představuje možné finanční zdroje a má zmapovaná rizika a příležitosti. (Diváková, nedatováno, s.3) Dobrý komunitní plán je výsledkem vyjednávání všech zainteresovaných stran včetně znatelného zapojení komunity, je vypracován na základě místních podmínek a potřeb, obsahuje krátkodobé a dlouhodobé cíle a mapuje všechny subjekty směřující k naplnění těchto cílů a disponuje systémem sledování a evaluace postupu. (MPSV, 2020) Samosprávy musejí komunitní plány přijmout a ideálně zakomponovat do plánu rozvoje města. (Diváková, nedatováno, s.2)

Sítováním lze rozšířit pole působnosti pomoci v sociální práci. Skládá se z jednotlivců, skupin a institucí, které mají společné téma, cíl či okruh problémů. Každý subjekt sdílí různé zdroje, čímž společně přispívají k řešení klientova problému nebo naplnění jeho potřeb. Pro klienty síť vytváří kapacitu řešit jejich nepříznivou životní situaci tím, že daná situace je pojímána jako celek sociálních a vztahových souvislostí. Nespornou výhodou sítí je jejich vnímání problému na více úrovních a z více perspektiv, z toho vyplývá, že jsou mnohem efektivnější, než jedna instituce nebo jednotlivec. Sítě jsou neustále dynamické, pro efektivní spolupráci je třeba se všemi členy udržovat kontakt. (Beňák, 2020)

4 Sociální zemědělství v kontextu sociální politiky

V kapitole sociální politiky budou představena východiska pro sociální zemědělství v rámci sociálního podnikání. Zmíněn je koncept sociální politiky, dále zasazení do funkcí, nástrojů, sociálních událostí a typu sociální ochrany. Následuje umístění tématu práce do politiky zaměstnanosti a konkrétněji do aktivní politiky zaměstnanosti. Kapitola končí propojením se strategií politiky zaměstnanosti do 2030.

V konceptu sociální politiky se jedná o pasivní neboli retrospektivní přístup, který řeší již vzniklé problémy, reaguje „ex post“. (Krebs a kol., 2010, s.25) Konkrétně reaguje na nezaměstnanost cílové skupiny lidí s postižením.

Z funkcí sociální politiky je naplněna funkce ochranná, která se zaměřuje se na řešení již vzniklých událostí. Zajišťuje ochranu místní komunity OZP ve znevýhodněném postavení v ekonomické či sociální sféře. Detailněji se jedná o odstranění nebo zmírnění důsledků nezaměstnanosti. Naplněna je i funkce homogenizační. Ta usiluje o zmírňování sociálních rozdílů ve společnosti a o stejné uspokojování základních životních potřeb. Patří sem šance pracovat podle individuálních možností. (Krebs a kol., 2010 s.58, 63)

V rámci nástrojů sociální politiky se podle převažujících činností jedná obecně o nástroje sociální rehabilitace (také restituce či resocializace). Zahrnují činnosti reintegrace jedince do přirozeného sociálního prostředí, které zde podporují návrat do práce a výdělečné činnosti za pomoci aktivní politiky zaměstnanosti nebo pracovní rehabilitace. (Tomeš, 2010, s.333)

Sociální událost je sociální riziko, které společnost uznala za závažné, protože ekonomicky i sociálně ohrožuje člověka a řešení vyžaduje společenskou ochranu, jelikož člověk není schopen událost odvrátit vlastními silami. Invalidita je sociální událost z důvodu trvalého nebo dlouhodobého znevýhodňování člověka v situacích každodenního života. Situace se může změnit jen pozvolna nebo vůbec a jedinec se musí naučit s invaliditou žít. Zdravotní postižení je širší pojem než invalidita, protože ne všechny OZP mají nárok na invalidní důchod. Pokud postižení ztěžuje ekonomické nebo pracovní uplatnění nebo si vyžádá náklady či služby pro další život, považuje se za sociální událost. Konkrétně se jedná o sociální událost nepřírozenou biologickou – postižení, a nepřírozenou sociální – nezaměstnanost. (Tomeš, 2010, s.185-189)

Tato práce pojednává o rehabilitačním typu sociální ochrany. Člověk se znovu zařazuje do přirozeného sociálního prostředí a zároveň jsou zachovávány jeho obvyklé činnosti, funkce a role. Sociální ochrana se vyskytuje v podobě integrační a reintegrační, obě zde mohou být použity. Integrační znamená, že začleňujeme člověka s vrozeným postižením a reintegrační zahrnuje lidi, kteří se stali OZP v průběhu svého života. (Tomeš, 2010, s.34)

V rámci politiky zaměstnanosti je zmíněno téma nezaměstnanosti. OZP jsou uvedeny mezi rizikovými skupinami ohroženými nezaměstnaností pod pojmem „handicapování“. (Krebs a kol., 2010, s. 312) Nezaměstnanost musí splňovat 4 charakteristiky: nedobrovolnost, pracovní schopnost, připravenost pro výkon zaměstnání a aktivní hledání zaměstnání. (Tomeš,

2010, s.280) Vyskytující se typem mohou být klienti postiženi nedobrovolnou nezaměstnaností. V realitě dochází k situaci, kdy existuje více uchazečů o zaměstnání, než je pracovních míst. Tedy nemohou pracovat, i když by sami chtěli. (Krebs a kol., 2010, s.314) Dalším typem nezaměstnaných klientů, kteří se mohou vyskytnout jsou střednědobě (3 měsíce – rok) až dlouhodobě nezaměstnaní (od roku výše). Tito lidé potřebují znovu nabýt kvalifikaci a naučit se pracovní návyky a rutiny. Hrozí ztráta přístupu ke zdrojům obživy. Každý člověk má právo na práci, resp. na pomoc státu při získávání práce a při přípravě na povolání. Právo zahrnuje i důstojné pracovní podmínky. (Tomeš, 2010, s.282)

Aktivní politika zaměstnanosti podporuje mimo jiné vytváření nových pracovních míst a činností, díky čemu se usnadňuje zaměstnávání např. OZP. Aktivita stimuluje aktivní chování na trhu práce. (Krebs a kol., 2010, s.319)

Zaměstnávání OZP popisuje podrobně část třetí v zákoně o zaměstnanosti 435/2004 Sb. OZP se podle tohoto zákona poskytuje zvýšená ochrana na trhu práce. Podle zákona může cílová skupina využít právo na pracovní rehabilitaci nebo má zaměstnavatel možnost požádat o příspěvek na zřízení pracovního místa pro 1 OZP. Níže jsou podrobněji představeny využitelné možnosti pro tuto práci.

- Příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním OZP – §76 (1) může ÚP poskytnout na základě písemné dohody uzavřené se zaměstnavatelem, který zaměstnává v pracovním poměru OZP
- Chráněný trh práce a dohoda o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce – §78 (1) Chráněný trh práce je tvořen zaměstnavateli, kteří zaměstnávají více než 50 % OZP z celkového počtu svých zaměstnanců, ÚP s nimi uzavřel dohodu o uznání zaměstnavatele na chráněném trhu práce
- Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce – §78a (1) Zaměstnavateli, se kterým ÚP uzavřel dohodu o uznání zaměstnavatele, se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání OZP formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů

Sociální zemědělství je zakomponováno do Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2030. Ta udává, že se více pozornosti a rozvoje bude dostávat tzv. zelené ekonomice. Posíleny budou segmenty hospodářství, které mají vazbu na životní prostředí nebo jeho ochranu. Jedním z dílčích cílů strategie je přijetí opatření pro členy rodin se specifickými potřebami. Mimo jiné je cílem dosáhnout uplatnění těchto členů na trhu práce, a tak i ve společnosti. Jiný dílčí cíl specifikuje přístup k důstojné práci znevýhodněným skupinám osob na trhu práce (OZP). Cíl zajištění nízké strukturální nerovnosti představuje rovný přístup k osobám ohroženým diskriminací na základě např. zdravotního postižení. Pro směřování politiky zaměstnanosti jsou stěžejní opatření zaměřená na zlepšení přístupu OZP na trh práce a podpora sociálního podnikání k využití potenciálu zelené ekonomiky. (MPSV, 2020, s.44)

5 Analýza potřebnosti

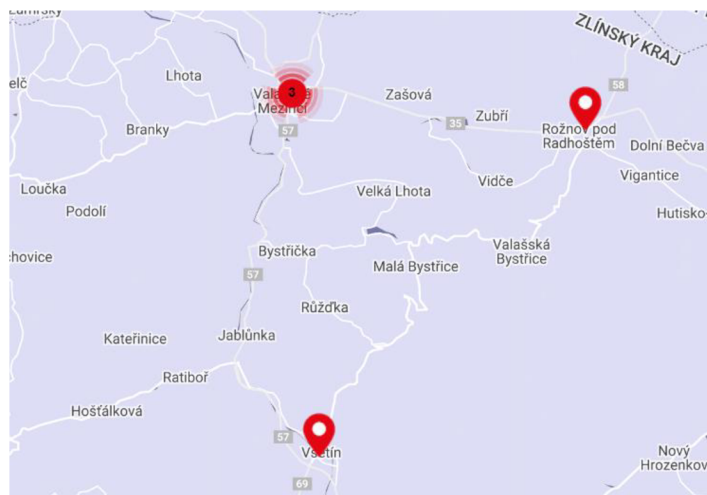
V této kapitole bude vypracována analýza potřebnosti daného tématu. Tato analýza začíná představením příčin problému a jeho dopadů, na které celá práce reaguje, následují příklady řešení problému za použití sociálního zemědělství v rámci České republiky a zahraničí. Dále je popsána cílová skupina a vyhodnocen výchozí stav. Na závěr analýzy jsou uvedeni stakeholderi, potřební pro zrealizování případného projektu.

5.1 Hlavní problém, jeho příčiny a důsledky

Tato práce reaguje na problém nízké zaměstnanosti osob se zdravotním postižením na Vsetínsku. Příčinou je nedostatek vhodných pracovních příležitostí a nabídek k zaměstnání těchto lidí. Inzeráty na stránce Joooble poptávají OZP na pozice jako: hlídač, pracovník ostrahy, pracovník úklidu, ve výrobě a přípravě občerstvení nebo pracovník výkupu či dokonce stavební nebo strojní projektant. Nevýhodou u těchto prací je buď požadované vzdělání/zaměření v oboru, málo nabízených odpracovaných hodin, potřeba práce jen dopoledne nebo naopak večer, a také skutečnost, že na tato nabízená pracovní místa je požadována velká míra zachovalých schopností uchazeče.

Další jev, který znesnadňuje zaměstnávání OZP v tomto okrese je nedostatek institucí, které by se tomuto problému věnovaly. Okres Vsetín je velmi dobře provázán sociálními službami pro OZP, jak lze dohledat v registru poskytovatelů sociálních služeb. Nalezeny byly denní stacionáře, služby odborného poradenství, osobní asistence, domovy, chráněná bydlení, odlehčovací a pečovatelské služby, sociální rehabilitace i SAS. Každý zmíněný typ se zde vyskytuje vždy v několika jednotkách, ovšem těmto organizacím chybí návaznost na trh práce. Na závěr přehledu byly identifikovány 4 sociálně-terapeutické dílny zaměřující se převážně na výtvarné, keramické a jiné rukodělné činnosti. Podle Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách §67 jsou tyto dílny určeny pro osoby se sníženou soběstačností pro kterou nejsou uplatnitelní na otevřeném ani chráněném trhu práce. Vytváření a zdokonalování pracovních návyků probíhá v rámci sociálně pracovní terapie. Z toho vyplývá, že tato skupina nemůže být zaměstnaná v sociálním podniku.

V rámci sociálního podnikání a vytváření pracovních příležitostí pro OZP se v okrese Vsetín nachází pouze několik sociálních podniků ve větších městech, jak dokládá obrázek 6. Konkrétně se jedná o prádelnu, úklidové služby, šicí dílnu, výrobu pralinek a podnik na zpracování neprodejného ovoce a zeleniny. Mapu sociálních podniků poskytuje web české sociální podnikání.

Obrázek 7: Mapa sociálních podniků na Vsetínsku (<https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku>)

Jedním z největších dopadů nezaměstnanosti OZP je, že tito lidé žijí jako nezaměstnaní, což prokazatelně působí na člověka ve více sférách. Cílová skupina OZP se navíc řadí mezi nejvíce ohrožené na trhu práce. Pracovat není jenom povinnost, za kterou člověk dostane ohodnocení, ale přináší do života i uspokojení, radost a sounáležitost. Tyto hodnoty se rozpadají, když člověk práci ztratí (osoba nabyde status OZP v průběhu života) anebo v případě zdravotního postižení od narození může být problém s uplatněním na trhu práce celý život. Tito lidé mohou v průběhu života nabýt status dlouhodobě nezaměstnaných, což s sebou přináší sociální důsledky. Postupně se vytrácí smysl života, dochází k omezování sociálních kontaktů nejen se spolupracovníky, ale také s přáteli a vrstevníky a začíná proces rozkladu integrity osobnosti. Člověku se mění denní rytmus a návyky, nevykonává pravidelné aktivity. Dlouhodobou nezaměstnaností se ztrácí určitá jistota v realitě a v budoucnosti, později osoba může začít pochybovat o svých schopnostech. Neopomenutelný problém je také finanční stránka člověka, kdy nepracovat znamená být odkázán na pomoc státu a institucí. V neposlední řadě, nezaměstnanost člena rodiny je jistým zásahem do fungování rodiny jako takové a je to určitým způsobem zátěžová situace, kterou každá rodina zvládá rozdílně. Nebýt zaměstnan je okolím vnímáno jako znamení životního selhání. (Šmajsová Buchtová a kol., 2002, s.75)

5.2 Příklady sociálních farem v ČR i v zahraničí

Sociální zemědělství se objevuje v různých podobách napříč Evropou. V následující kapitole jsou popsány 3 příklady realizací sociálních farem v České republice, které se na problém s nezaměstnaností a uplatněním OZP využívají. Následují příklady dobré praxe a zároveň podobného využití sociálního zemědělství v Evropě, jelikož země Evropy mají

podobné podmínky na zavedení konceptu než např. Amerika. Zmíněny jsou země: Slovenská republika, Polsko, Německo a Rakousko, Maďarsko, Nizozemí a jako poslední Itálie.

V rámci České republiky byla vybrána Farma POMOC Týn nad Vltavou, z. s., která se sociálnímu zemědělství věnuje už od roku 1996. Realizují převážně pracovní rehabilitaci lidí se zdravotním postižením. Klienty, co přijdou z vlastní iniciativy se snaží zaměstnat a po čase jim vytvořit i pracovní pozici, pokud je to potřebné. Délka pracovní doby se pohybuje od 5-8 hodin několikrát v týdnu, záleží na možnostech klienta. Věnují se rostlinné i živočišné výrobě a provozují středisko hippoterapie a ergoterapie. Mezi kmenovými zaměstnanci je pouze malá část na plný úvazek, aby mohli nabídnout klientům různé možnosti práce podle stupně a typu znevýhodnění. (Ujj a kol., 2021, s.8)

Jiný příklad z ČR je Svobodný statek na soutoku, o.p.s. Ten začal svou činnost v roce 2012 a specializuje se na osoby se zdravotním postižením. Ty se snaží vzdělat a zapojit do společnosti pomocí práce na farmě. Osoby si tak osvojí základní pracovní návyky a dovednosti. Zařízení pracující nebere jako klienty, protože se nejedná o sociální službu, ale s jednou v blízkém okolí spolupracují. Identifikují se jako obchodní organizace, což nic nemění na tom, že vytváří místa pro osoby znevýhodněné na trhu práce. (Ujj a kol., 2021, s.13)

Poslední příklad dobré praxe z ČR představuje Šťastný domov Líšnice, z. ú. Jejich vizí je uplatnění OZP v životě a zapojení těchto osob do společnosti. Vytváří podmínky v chráněných dílnách a snaží se nalézt takové činnosti, které budou klienti zvládat, přinášet jim uspokojení a zároveň je budou rozvíjet. Klienti mohou být ošetřovatelé zvířat, včelaři, zahradníci, údržbáři zeleně, nebo úklidoví pracovníci.

Jako příklad za Slovenskou republiku je uvedena farma Gazdovský dvor Branovo. Zaměřena je obecně na osoby, které nemohou najít práci, ale většina stálých zaměstnanců jsou právě osoby znevýhodněné na trhu práce a OZP. Mezi aktivity klientů patří chov drobných zvířat a zpracování živočišných produktů. (Ujj a kol., 2021, s.41)

V Polsku se nachází farma a zároveň domov pro znevýhodněné osoby (s fyzickým i mentálním postižením) Farma Osada Burego Misia. Zásadní výhodou je vytvoření pracovních míst pro tyto osoby, přičemž zemědělství pomáhá klientům posílit pocit vlastní užitečnosti i důležitosti a obnovit přirozené bohatství lidského života. (Ujj a kol., 2021, s.35)

Německo a Rakousko hojně uplatňuje politiku green care. Příkladem je biodynamická farma Die Kuhhoster², která vytváří zázemí pro lidi s mentálním a tělesným či kombinovaným postižením. Pracuje zde 93 lidí, z nichž téměř 70 má nějakou

² Sociální zemědělství. *Die Kuhhoster* [online]. [cit. 12.03.2023]. Dostupné z: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/socialni-zemedelstvi-eu-die-kuhhorster-nedaleko-berlina/>.

formu znevýhodnění. Pěstují, čistí a balí brambory, dále pěstují pšenici, špaldu a zeleninu. Vypásají krávy a koně a chovají přes 200 slepic na vejce i maso.

V maďarsku je jako příklad uvedena sociální farma Batherágy. Hlavní cílovou skupinou jsou zde osoby s postižením. Zaměřují se na odbornou přípravu v oblasti zaměstnanosti a rehabilitační programy (konkrétně pro osoby se zdravotním postižením a se zhoršeným zdravotním stavem). Klienti se zapojují do činností od pěstování plodin a chovu zvířat přes zpracování dřeva až po výrobu potravin. (Ujj a kol., 2021, s.20)

Příkladem v Nizozemí je farma Erve Meyerinkbroek. Zapojením do každodenní práce na farmě nabízejí klientům příjemnou a smysluplnou činnost, zároveň se zohledněním schopností a zájmu klienta. Klient je zapojen do práce jako například: starání se o zvířata, udržování přírody, činnosti v dřevařské dílně, pěstování plodin nebo domácí práce. Cílem má být naučit lidi s postižením nové věci a rozvíjet je praktickým způsobem.

Agricoltura Capodarco v Itálii je multifunkční farma založená 1978, která integračně zaměstnává znevýhodněné osoby. Jednou z cílových skupin jsou mentálně a tělesně postižení. Rozšiřuje lokální vazby, spolupracuje s rodinami klientů i samosprávou a zvyšuje kvalitu života klientů. Na farmě mohou být klienti tréninkově či plně zaměstnáni ve všech oblastech, co farma nabízí nebo mohou využít pracovní terapie (Moudrý a kol., 2018).

Každá země aplikuje koncept sociálního zemědělství v podmínkách svého státu. Podmínky se mezi jednotlivými státy liší. Z uvedených příkladů dobré praxe v zahraničí se může české sociální zemědělství inspirovat. Inspirující jsou možnosti nabízených činností a aktivit, způsoby rozvoje sociální farmy nebo zapojení různých cílových skupin.

5.3 Terénní průzkum

Pro potvrzení potřebnosti a využitelnosti tohoto projektu byl proveden malý terénní průzkum. Osobní schůzky byly naplánovány se zástupci sociální rehabilitace, úřadu práce, školy pro sluchově postižené, sociální farmy, integračního sociálního podniku a potenciálním integrovaným zaměstnancem. Schůzky probíhaly formou představení projektového záměru a následné debatě o potřebnosti v této lokalitě. Na závěr byly vyhotoveny zápisy a shrnutí nejdůležitějších informací proběhlého setkání.

V této kapitole bude představen souhrn zásadních bodů ze schůzek. Všichni zúčastnění potvrdili potřebnost rozvoje sociálního podnikání v okrese Vsetín. Tito lidé by podpořili sociální podnik i rozvoj sociálního zemědělství v této oblasti. Návrh sociální farmy byl vnímán jako inovativní a velmi vhodný pro tuto cílovou skupinu po vyhodnocení místních podmínek a současného stavu.

Paní vedoucí sociální rehabilitace sdělila, že už se jednou snažili propojit sociální podnikání s jejich službou, ale nápad nedokončili. Z pohledu sociálního pracovníka se obává, jestli by stejné výhody a užitečnost vnímal i integrovaný zaměstnanec.

Úřad práce se snaží jednat s ostatními subjekty o rozvoji a osvětě sociálního podnikání, ovšem na Vsetínsku je to pomalý proces. Vzniká potřeba sociální podnikání na místní úrovni více diskutovat a prosazovat.

Sociální pracovnice ze Školy pro sluchově postižené uvedla, že je velký problém s uplatněním skoro všech absolventů na lokálním otevřeném trhu práce. Z důvodu špatné informovanosti studentů i jejich rodin tak většina nemá povědomí o sociálním podnikání a žádný student v takovém podniku zde nepracuje. Přitom škola nabízí možnost vyučení i maturity, jeden z oborů je zahradnictví, které by bylo možné přímo spojit s konceptem sociální farmy. Upozorňuje také na potřebu kvalitnější spolupráce s úřadem práce pro rozvoj možností sociálního podnikání a tvorby chráněných pracovních míst. Zároveň se obává, zda by čerství absolventi chtěli hned začít pracovat.

Ve Zlínském kraji se nenachází žádný sociální podnik ve formě sociálního zemědělství (kapitola 5 Analýza potřebnosti), proto byla schůzka domluvená na sociální bio farmě Bludička v Moravskoslezském kraji. Provozovatelka uvedla, že sociální farma nabízí neomezený potenciál pro zaměstnávání této cílové skupiny, bez ohledu na sezónu či počasí. Jako nevýhodu popsala zajištění bezbariérovosti farmy a nastavení bezpečných podmínek pro práci se zvířaty. V rámci financování popsala, že místní veřejnost chce sociální podnik podpořit a odebírá jejich produkty. Zaměstnankyně farmy potvrdila náročnost nabízených pracovních pozic pro OZP na úřadech práce. Práci na sociální farmě přidává velkou hodnotu. Udává i zlepšení svého zdravotního stavu a rozvoj svých dovedností.

Jednatelka sociálního podniku zdůrazňuje společenskou odpovědnost sociálního podnikání. Vnímají nedostatek chráněných pracovních míst a neúspěšnost integrovaných zaměstnanců na otevřeném trhu práce. Více sociálních podniků by pomohlo velký nápor uchazečů zmírnit. Uvedla, že by chtěli v budoucnu navázat spolupráci se sociální farmou, pokud by zde vznikla.

Osloven byl i potenciální integrovaný zaměstnanec. Uvedl, že nemůže najít vhodnou nabídku práce, i když by pracovat chtěl. Má specifické potřeby a sdělil, že mu žádný zaměstnavatel nechtěl uzpůsobit podmínky. Také už nechce celé dny trávit jen doma. Nemá co dělat a neví, jak svůj čas využít. Ze svého pohledu nevidí problém v práci na farmě, hlavně zdůrazňuje zohlednění jeho potřeb.

5.4 Základní informace o cílové skupině a její specifika

Na úřadu práce je podle zveřejněných dokumentů MPSV – nezaměstnanost k 28.02. 2023 ve Zlínském kraji evidováno 1868 uchazečů o zaměstnání ze skupiny OZP, z toho na Vsetínsku je jich 430. Této skupině je v okrese Vsetín vyhrazeno 123 pracovních míst.

Tato práce se nevztahuje na všechny osoby se zdravotním postižením. První důvod je zaměření práce na zaměstnávání a jednou z podmínek pro zaměstnání je být v produktivním věku. Tedy nelze zaměstnat osoby mladší 15 let a osoby v důchodovém věku, tento faktor je naplněn samotnou evidencí člověka na ÚP. Druhý důvod odkazuje na míru postižení, konkrétně nelze zaměstnat osobu, která není soběstačná a potřebuje péči. Ideální je status OZP s 1. nebo 2. stupněm postižení. Lze udělat i výjimky, vždy záleží na individuálním posouzení a schopnostech potenciálního integrovaného zaměstnance. Třetí důvod byl už v kapitole 5.1 zmíněn, podnik nemůže zaměstnat pracovníka sociálně terapeutické dílny.

Tato práce nevymezuje přesný a jediný typ postižení, kterým uchazeč musí disponovat, aby byl přijat do zaměstnání v sociálním podniku. Přijati mohou být zaměstnanci se všemi typy postižení, kteří jsou motivováni pracovat, mohou pracovat a obecně splňují zmíněné podmínky. Další posouzení bude na individuální úrovni.

5.5 Vyhodnocení výchozího stavu

Z rozboru statistik, dokumentů a dostupných možností v okrese byl vyvozen závěr, že projekt sociálního podniku v podobě sociální farmy, který by cílové skupině nabídl možnost zaměstnání, je na Vsetínsku potřebný. V následující kapitole budou představeny hlavní argumenty a vyhodnocení výchozí stav.

Na Vsetínsku je dostatečné množství sociálních služeb, které mají za cíl vyplňovat volný čas lidem se zdravotním postižením nebo jim pomoci s úkony sebeobsluhy, uplatňováním jejich práv a socializací. Návaznost na trh práce zde chybí. V okrese se nachází také sociální podniky, nicméně v malém počtu a požadují velkou míru zachovaných schopností klientů. Pouze jeden podnik je orientovaný na zemědělství a zpracování potravin.

Z vyhodnocení dále vyplynulo, že ani sociální farmy v okolí Vsetínska nemají početné zastoupení (kapitola 1.5 Výchozí stav). V kraji se nachází pouze jedna farma u okresního města Zlín a je zaměřena na terapii lidí závislých na nealkoholových drogách, jedná se o terapeutickou komunitu Grunt.

Analýza uchazečů skupiny OZP na Úřadu práce ukázala, že pracovní místo nelze nabídnout všem uchazečům, protože uchazečů je více, než počet vyhrazených míst. Podstatné jsou také faktory na straně zaměstnavatele, např. omezený počet míst na

pracovišti pro cílovou skupinu nebo vysoké požadavky. OZP mají specifické potřeby z hlediska svého zdravotního stavu a buď požadavkům nemohou vyhovět dlouhodobě nebo vůbec. Tyto osoby tak stále zůstávají v evidenci ÚP a čekají na vhodnou pracovní nabídku, kterou budou moci vzhledem ke svému zdravotnímu stavu přijmout.

5.6 Specifikace stakeholderů

V případě sociální farmy na Vsetínsku je jedním z prvních subjektů Ministerstvo zemědělství, které vymezuje pravidla pro zemědělce, tedy je tvůrcem a gestorem zemědělské politiky v ČR. Zapojeno je i Ministerstvo pro místní rozvoj. Vyjednává a koordinuje podmínky jednotlivým programům podpory řízené příslušnými ministerstvy v rámci programových období. Především zde spadá program Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond, fond Soudržnosti a Evropský zemědělský fond. Opomenuto nesmí být ani Ministerstvo práce a sociálních věcí, které tvoří a realizuje související sociální politiku (např. zaměstnanost). Realizace těchto politik je důležitá vzhledem k cílům sociálního zemědělství. (Ujj a kol., 2021, s.7)

V ČR se o osvětu sociálního zemědělství dlouhodobě věnuje Asociace sociálního zemědělství, v menší míře mohou pomoci zástupci sociálního podnikání na Vsetínsku i ostatní sociální zemědělci. Zapojit se lze do Asociace společenské odpovědnosti, která propojuje veřejný, neziskový sektor, vzdělávání a firmy. Jejich vizí je, aby každá organizace byla společensky odpovědná a udržitelná. Cíle udržitelného rozvoje, na kterých může sociální podnik pracovat jsou např. důstojná práce a ekonomický růst, méně nerovností, odpovědná výroba a spotřeba.

Okresu tento sociální podnik pomůže v tom, že dojde k úbytku OZP evidovaných na úřadu práce, a důsledkem se zmenší i míra závislosti těchto lidí na systému. Spolupráce s ÚP umožní vytvořit a spolufinancovat pracovní místa pro znevýhodněné osoby.

Podpora může přijít i ze strany místní školy pro sluchově postižené (ať už v rámci uplatnění absolventů nebo možné spolupráce v budoucnu). Sociální služby v okrese (viz 5.1) mohou také spolupracovat, pokud jsou zaměřeni na tuto cílovou skupinu.

Zainteresovány mohou být i místní firmy (Robe, Pwo, Cabot, Deza, Climax...), které už v minulosti podporovaly akce a činnosti pro znevýhodněné osoby nebo podporovaly činnosti sociálních služeb. Důležitá podpora a navázání spolupráce je ze strany místních zemědělců, kteří mohou na své farmě začít tímto způsobem sociálně podnikat.

Neopomenutelnou podporou jsou dárci, kterým projekt bude dávat smysl a budou ho chtít sami podporovat, ať už z řad fyzických nebo právnických osob. V neposlední řadě se jedná také o rodiny potenciálních klientů nebo širokou veřejnost, kteří mohou projekt uvítat a podílet se na jeho konkrétní podobě.

6 Představení projektu

Cílem projektu je zpracovat projektový záměr k vytvoření integračního sociálního podniku na Vsetínsku pro OZP v oblasti sociálního zemědělství. Naplnění cíle dokládá vypracovaný projektový záměr v souladu s teoretickým ukotvením.

Dílčím cílem projektového záměru sociálního podniku je nastavení podmínek a vytvoření pracovních příležitostí pro OZP na sociální farmě, která zde umožní tyto osoby zaměstnávat a v důsledku také rozvíjet či udržovat jejich dovednosti, integrovat je do společnosti a tím podporovat jejich komunitu a socializaci.

Prostřednictvím sociální farmy bude možno vytvořit příjemné a přátelské místo, v němž by osoby se zdravotním postižením mohly najít smysluplnou práci a pocit užitečnosti v udržitelném sociálním podniku. Posláním sociální farmy je poskytnout OZP možnost účasti a participace na pracovních aktivitách, které jsou přizpůsobeny jejich schopnostem a zájmům. Zároveň je žádoucí, aby se zaměstnanci cítili na farmě jako součást komunity a měli možnost rozvíjet své dovednosti a získávat nové zkušenosti za dodržování principů udržitelného zemědělství.

Projekt vychází z teoretické části a analýzy potřeby dané lokality. Představuje návrh řešení problému nezaměstnanosti OZP v okrese Vsetín. Z důvodu rozsahu bakalářské práce nemůže být projekt vypracován se všemi náležitostmi v plném rozsahu. V rámci fází projektu se jedná pouze o fázi předprojektovou, která obsahuje činnosti plánování a přípravy (Vašek, 2018, kapitola 2.5), a ani tyto nelze zpracovat plně. Místními subjekty může být tento projektový záměr pojat jako návrh a první krok k jeho realizaci, protože obsahuje zmapování situace na Vsetínsku, představení možnosti sociálního zemědělství a návrh integračního³ sociálního podniku přímo v místních podmínkách. Projekt je orientován pouze na náležitosti k založení sociálního podniku a začátek podnikání s určitou cílovou skupinou.

Tato práce je inspirována publikací Řízení projektů (Rosenau, 2000), vzdělávacím materiálem Projektové řízení (Vašek, 2018) a manuálem Jak založit sociální podnik (TESSEA, 2022). Návod a postupy v rámci sociálního zemědělství poskytuje např. Příručka pro zemědělce a veřejnou správu v oblasti podpory a realizace sociálního zemědělství v ČR (Hudcová, Šťastná a kol., 2019).

³ V průběhu práce také označován jako: sociální podnik nebo podnik.

7 Příjemci projektu a zainteresované subjekty

Příjemci jsou rozlišeni na přímé a nepřímé. Přímými příjemci jsou osoby se zdravotním postižením, které jsou na sociální farmě zaměstnány. Stávají se tak pracujícími v sociálním podniku – integrovanými pracovníky.

Mezi nepřímé příjemce patří v první řadě zaměstnavatel, protože z chodu sociálního podniku je generován určitý zisk, který je pro udržení podnikání nezbytný a později se používá pro další rozvoj. Zaměstnavatel má ze sociálního zemědělství dvojitý užitek. Umožní zaměstnávat znevýhodněné skupiny v sociálním podniku a rozvíjí i svou výrobu.

V sociálním podnikání je potřeba obsadit více pracovních pozic, proto se vytvoří pracovní místa i pro uchazeče nebo zájemce o zaměstnání na otevřeném trhu práce. Specifičtější popis a identifikace těchto pozic je v kapitole 8.4 Podnikatelský plán.

Realizací tohoto projektu se důsledkem sociálního podnikání sníží míra nezaměstnanosti v okrese Vsetín jak pro otevřený, tak chráněný trh práce. V nově vytvořeném podniku není počítáno s vysokým počtem integrovaných pracovníků, zahrnuty jsou jednotky těchto zaměstnanců. I přesto se jedná o pozitivní změnu, o kterou se úřad práce mimo jiné snaží, a je zde příležitost k dalšímu rozvoji a zvýšení kapacity všech zaměstnanců po určité době úspěšného chodu farmy.

Městu a okresu přibude další instituce, která se zaměřuje na zaměstnávání znevýhodněných osob. Veřejnost zde bude mít možnost nakoupit lokální, čerstvé produkty a zároveň se mohou dozvědět více informací ohledně sociálního podnikání, sociálního zemědělství a zaměstnávání OZP.

Důležitými subjekty jsou dodavatelé, bez kterých se sociální podnik také neobejde. Přířnos mají z nových zakázek sociálního podniku. V podstatě zajišťují fungování podniku tím, že farma disponuje potřebnými materiály a předměty, které jsou podmínkou pro její plynulý chod. Dodavatelé dodávají na sociální farmu např. sazenice, krmivo, nářadí...

Přířnos je zřatelný i pro sociální oblast (kap 2 Rešerše, kap 3 a 4 Sociální zemědělství v kontextu teorií a metod a sociální politiky). Velmi přřnosné je navázat spolupřáci s okolními neziskovými organizacemi, věnujícími se cílové skupině OZP. Tyto organizace mohou sociálnímu podniku poskytnout potřebné metodiky a postupy, jak s klienty pracovat. Další přřnosem spolupřáce je, že tyto organizace mají významný podíl při výběru pracovníků pro sociální farmu mezi svými klienty. Sociální služby už své klienty znají a mohou konkrétní osoby farmě doporučit. Po splnění stanovených kritérií může být potenciálním zaměstnancům zaměstnání zprostředkováno. Integrovaní zaměstnanci se mohou do práce zapojit podle jejich možností a sociální podnik je dále rozvíjí. Práce integrovaných zaměstnanců je pro chod podniku a jeho pozdější rozvoj klíčová.

Kromě integrovaných zaměstnanců mají ze sociálního podniku přínos i jejich rodiny. Člen rodiny, který je ve společnosti nějak znevýhodněn, je na farmě přijímán a jsou mu vytvořeny podmínky pro spoluúčast, zapojení se a rozvíjení jeho potenciálu v rámci zprostředkovaného zaměstnání. Také je mu smysluplně vyplněn den a má zajištěn individuální přístup. Do určité míry se dokáže osamostatnit a trénovat své dovednosti.

Připravovaný projekt počítá se 4 přímými příjemci (2 klienty s mentálním a 2 s tělesným postižením). Nepřímými příjemci jsou 1 zaměstnavatel, 1 ÚP, 6 zaměstnanců, 1 okres, 1 město, 4 dodavatelé, 2 NNO, 4 rodiny.

8 Klíčové aktivity projektu

V této kapitole budou popsány a rozpracovány návrhy jednotlivých aktivit projektového záměru sociálního podniku v okrese Vsetín. Každá aktivita obsahuje způsob a indikátory naplnění. Tyto klíčové aktivity jsou základ pro realizaci projektu na daném území. Konkrétní podoba aktivit se může při realizaci lišit.

8.1 Zajištění prostor

Aktivita zajištění prostor je klíčová, a proto je zmíněna jako první. Bez vhodných prostor nelze sociální podnik vůbec založit. Existují dvě možnosti, kterými prostory získat. První možnost je odkoupit pozemek a vybudovat farmu podle potřebných náležitostí. Tato možnost je v této době velmi finančně i materiálně náročná a další nevýhodou je časová náročnost, neboť na stavbě objektu by závisely další etapy projektu.

Vhodnější varianta je oslovit místní farmáře a při dosažení spolupráce sociální podnik založit na existující farmě, v rámci nějaké její části. Pro tento projekt byla zvolena tato možnost zajištění prostor. Pro navázání spolupráce s farmářem je nejprve nutno zjistit, zda má povědomí o sociální ekonomice a sociálním zemědělství. Pokud ne, bude mu koncept představen teoretickou částí práce a odkázáním na příslušné oficiální webové stránky a představitele konceptu.

Naplněním aktivity je volba farmy pro sociální zemědělství a vznik sociálního podniku. Podle vyhodnocení je vhodná například Kozí farma Zerlina v Rožnově pod Radhoštěm. Nachází se ve snadno přístupné lokalitě v rámci města a její zaměření umožňuje vyčlenit pracovní místa cílové skupině osob se zdravotním postižením. (kap 8.4 Podnikatelský plán)

8.2 Volba právní formy

Sociální farma jako integrační sociální podnik nemá být vždy spojována se sociálními službami, jak bylo popsáno v kapitole 1.5 Výchozí stav. Přesto je možno tyto formy propojit, nicméně pro účely založení sociálního podniku to není nezbytné. V České republice zatím neexistuje žádný oficiální registr sociálních podniků. Sociální farmy jsou uvedeny pouze v seznamu Asociace sociálního zemědělství. (viz aktivita 8.6)

Všechny typy sociálního podnikání v českém prostředí podléhají právně-institucionálnímu přístupu. Základní otázkou pro založení sociálního podniku je výběr právní formy. Právních forem je více, jak dokládá obrázek 1, tabulka z manuálu Jak založit sociální podnik.

PRÁVNÍ FORMA	VÝHODY	NEVÝHODY	POZNÁMKY
společnost s ručením omezeným	jednoduchý způsob řízení, lze založit i jen jedním zakladatelem	přísnější formální nároky (notářský zápis), tím i finančně nákladnější založení (oproti tzv. neziskovým formám)	Nejčastější právní forma sociálních podniků v ČR. Může být založena jen jednou osobou. Svou podstatou je to podnik „pro zaměstnance“, kteří nemohou příliš ovlivnit jeho strategii.
akciová společnost	disponuje větším kapitálem, důvěryhodná právní forma pro banky	vysoký základní kapitál – min. 2.000.000 Kč (nebo 80.000 EUR), finančně nákladnější založení (oproti tzv. neziskovým formám)	Jedná se o netypickou právní formu pro sociální podnik, několik jich ale v ČR existuje.
OSVČ	jednoduché založení, jednoduché rozhodování	OSVČ ručí při bankrotu svým majetkem	OSVČ může mít zaměstnance.
družstvo	kolektivní demokratická forma rozhodování – zpravidla jeden člen jeden hlas, otevřené pro neomezený počet spoluvlastníků	některé banky a většina právníků má s družstvy malé zkušenosti, v očích státní správy naopak mívají vyšší kredit	Klíčové jsou vztahy, společné zájmy a vyjasněná očekávání členů. Všichni zaměstnanci nemusejí být automaticky členy, členství může být motivací pro nové zaměstnance. Minimální počet členů je 3.
sociální družstvo	novinka od roku 2014, vycházející vstříc principům sociálního podnikání, v zásadě se jedná o družstvo, které se může rozhodnout pro „čistou“ formu sociálního podniku	transparentní akceptování principů sociálního podniku zatím nemá protíváhu ve výhodách na trhu ani v podpoře státu, právní experti zaujímají rozporné postoje, některé podmínky mohou být pro podnikání překážkou, chybí zkušenosti	Členy sociálního družstva jsou zaměstnanci, dobrovolníci a osoby, které mohou být požívateli dalších výhod členství.
obecně prospěšná společnost	transparentní právní forma s pojistkami proti zneužití, celý případný zisk se vrací zpět do hlavní činnosti organizace	poměrně složitý způsob řízení, pro banky to není důvěryhodná právní forma ve spojení s podnikáním	Po 1. 1. 2014 už o.p.s. nemůžou vzniknout. Mohou podnikat jen v rámci vedlejší činnosti. Činnost již založených o.p.s. ale pokračuje.
ústav	založen za účelem provozování společensky nebo hospodářsky užitečné činnosti, jednodušší komunikace se správní radou než v o.p.s.	zatím s touto právní formou není mnoho zkušeností, nákladnost založení	Účinnost od 1. 1. 2014 podle nového občanského zákoníku.
církev a náboženská společnosti	zázemí	pro banky to není důvěryhodná právní forma ve spojení s podnikáním	Mohou podnikat jen v rámci vedlejší činnosti. Jedná se o velmi ojedinělou právní formu pro sociální podnik, několik jich ale v ČR existuje.
spolek (bývalé občanské sdružení)	vedle funkčních místních společenství je to dobrý základ a podhoubí sociálního podniku, pokud se jedná o velké stabilní spolky (o.s.), má podnik dobré zázemí	není vhodný pro podnikání, někteří dárci a finanční instituce neposkytují spolku na podnikání finanční podporu, pro banky to není důvěryhodná právní forma podnikání	Spolek může podnikat pouze v rámci své vedlejší hospodářské činnosti, pokud je její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

Obrázek 8: Právní formy (TESSEA, 2022, s.11)

Každá z uvedených právních forem má své výhody a nevýhody. Volba právní formy je velmi zásadní při zakládání sociálního podniku, protože výsledkem je ukotvení podniku v systému. Naplnění této aktivity dokazuje návrh právní formy. Pro tento projektový záměr byla vybrána právní forma s.r.o. Vymezuje ji zákon 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) § 132-242. Může ji založit pouze jeden zakladatel počátečním vkladem od 1 Kč. Podnik musí mít sídlo, název obsahující s.r.o. a jednatele s čistým trestním rejstříkem. Následně bude vyhotovena notářsky ověřená společenská smlouva a společnost bude zapsána do obchodního rejstříku.

8.3 Komunitní plánování

Sociální pracovník při plánování změny může využít metodu komunitního plánování, za využití např. metodického listu Komunitní plánování (Diváková, nedatováno). Není to povinná náležitost, ale přináší řadu výhod. Komunitní plánování je popsáno v teoretické části práce v kapitole 3 Sociální zemědělství v kontextu teorií a metod sociální práce. Díky této metodě mohou vznikat nápady a úpravy projektu od různých lidí z různých oblastí (přímí nebo nepřímí potenciální příjemci, stakeholdeři, veřejnost), kteří se na téma dívají jiným pohledem než sociální pracovník, a mohou vznést důležité poznámky a námítky. Samotný proces formuje komunitu a přináší osvětu o plánovém projektu.

Výsledný komunitní plán je pro kraj validním dokumentem s potřebnými náležitostmi, na kterém je možné započít realizaci projektu. Sociální pracovník může v procesu plánování vystupovat jako koordinátor a prostředník mezi jednotlivými subjekty a zúčastněnými. Může plánovat jednotlivé kroky schůzek, být aktivně zapojen do debat a shromažďovat výstupy. Na závěr komunitní plán dopracuje do finální podoby a dále komunikuje s ostatními zainteresovanými aktéry.

Návrh na vypracování komunitního plánu je indikátorem pro naplnění této aktivity. Z důvodu omezeného rozsahu práce zde není možné zrealizovat a popsat celý proces komunitního plánování. Na oficiálních webových stránkách Zlínského kraje je pouze střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, proto je nutné sestavit pro potřeby založení sociálního podniku vlastní komunitní plán. V této práci je představen návrh, postup a hlavní body procesu, které by měly být zpracovány při realizaci komunitního plánování pro tento projekt.

Prvními body pro zpracování partnerskou koalicí jsou jednotlivé analýzy: situační analýza, analýza finančních prostředků, analýza místní a analýza demografická. Dále bude připravena strategická část plánu. Ta zahrnuje porovnání stávajících aktivit, které tvoří podklad pro SWOT analýzu. Účelem je formovat priority plánu, opatření, aktivity, financování výstupů a kritéria pro implementaci.

Následně může započít informační kampaň v médiích. Součástí kampaně je tzv. konzultační proces, kdy návrh bude připomínkován širokou veřejností. Na zapojení veřejnosti existují metodiky popisující různé způsoby a techniky. Zpracovaný finální dokument se konzultuje se zastupitelstvem kraje. Pokud bude komunitní plán schválený, bude zpracován akční plán obsahující podrobně rozpracované jednotlivé aktivity. V tomto bodě se může přistoupit k realizaci komunitního plánu, dalšímu monitorování, vyhodnocování, popř. aktualizacím.

8.4 Podnikatelský plán

Neexistuje povinnost vypracovat podnikatelský plán, ale z mnoha důvodů se jeho písemné vypracování doporučuje. Vypracováním si sociální podnikatel zodpoví na spoustu důležitých otázek pro realizaci projektu. Plán obsahuje základní informace o podniku, popis podnikatelské příležitosti, různé analýzy, marketing, management, finanční plán a harmonogram projektu.

Návrh na vypracování podnikatelského plánu je indikátorem naplnění této aktivity. Strukturu podnikatelského plánu představuje manuál *Jak založit sociální podnik* (TESSEA, 2022). Tento návod je pouze obecný a stručný, protože donátoři mají vlastní osnovu těchto plánů. Lze tedy vypracovat tento obecný plán, ale v žádostech zasílaných donátorům je důležité přizpůsobit plán podle jeho kritérií. Vzhledem k rozsahu této kvalifikační práce nebude vypracován celý podnikatelský plán, proto budou v této kapitole představeny jeho hlavní body a návrh na jeho podobu pro účel vytvoření integračního sociálního podniku v okrese Vsetín.

Při vytváření podnikatelského plánu je možno na jeho vytvoření spolupracovat s odborníky v dané oblasti. Na webové stránce České sociální podnikání je uvedena Eliška Hudcová jako expertka pro sociální zemědělství v České republice. Na stránkách Zlínského kraje je uvedeno, že sociální podnikání zde zastřešuje společnost TESSEA. Ambasadorkou pro tuto oblast je Šárka Dořičáková, se kterou lze vytvoření plánu rovněž konzultovat.

První část plánu obsahuje informace o sociálním podniku a popis podnikatelské příležitosti. Tato data už byla zpracována v rámci analýzy potřebnosti a představení projektu. Z tohoto důvodu nejsou podruhé uvedeny zde.

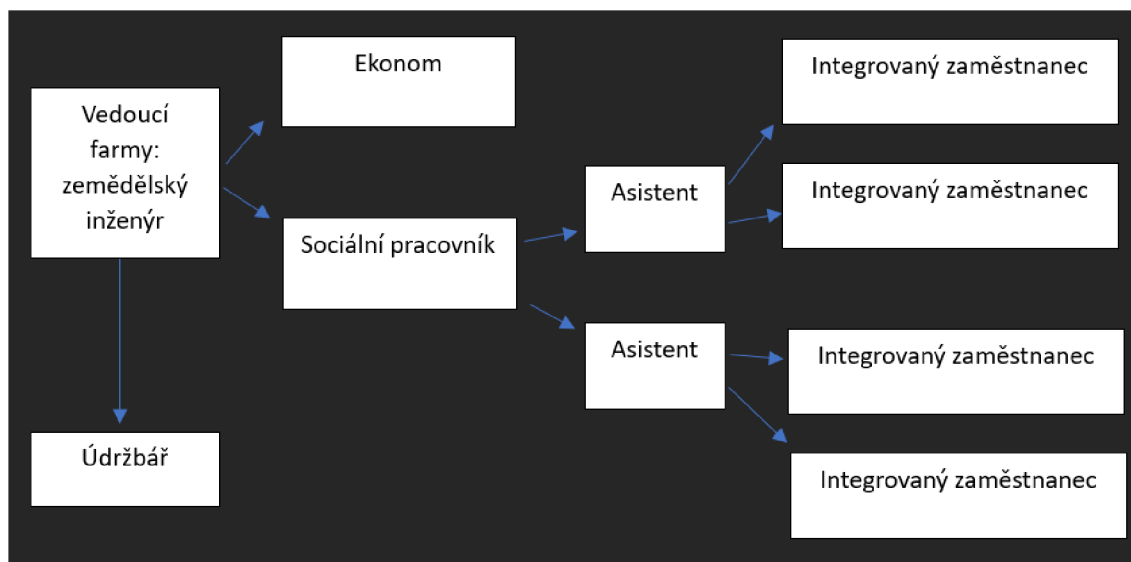
Následuje naplňování principů sociálního podniku. (kap 1.1 Vymezení pojmů) Ty jsou představeny na webu Českého sociálního podnikání. Integrační sociální podnik musí splnit všech 20 uvedených principů a indikátorů. Sociální prospěch je naplněn zaměstnáním 4 OZP, pro zaměstnávání těchto lidí mohou být použity metodiky (kap 1.4 Metodické dokumenty). Jednou měsíčně bude schůzka ohledně stavu a dalšího směřování podnikání. Očekává se participace všech členů a zároveň kdykoli možnost dát zpětnou vazbu. Bude existovat dlouhodobý plán vzdělávání zaměstnanců a důkaz od aspoň 2 zaměstnanců o kurzech rozvíjejících jejich kompetence. Web podniku bude obsahovat důkaz založení z občanské iniciativy a právní formu podniku. V rámci inovací se jedná o sociální zemědělství. Ekonomický prospěch je naplněn reinvestováním 51 % případného zisku zpět do rozvoje sociálního podniku, o čemž budou veřejné informace. Management monitoruje práci zaměstnanců, přičemž aspoň některým se produktivita zvyšuje. Zároveň se zabývá výkyvy produktivity práce (rizika a prevence). Vedení podniku je samostatné a nezávislé na vlastníkovi, má zpracovanou svou strukturu (management). Vlastní příjmy podniku tvoří alespoň 30 % a sociální podnik má vlastní etický kodex. Je vypracován

podnikatelský plán, který do budoucna snižuje závislost na vnějších zdrojích financí. Environmentální a místní prospěch bude naplněn zohledněním místních potřeb a lokální výroby. Bude zajištěna certifikace původu zboží a environmentální výroby. Budou shromážděny účetní doklady za nákup aspoň 20 environmentálně šetrných produktů za rok. Ročně bude také vypracován přehled konkrétního zapojení stakeholderů. Podnik je orientován na místní problémy, do asistence zaměstnancům budou zapojeni dobrovolníci a zaměstnanci se budou podílet na komunitním plánování.

Další část plánu se zabývá analýzou trhu. Pro zachování relevance k oboru sociální práce zde budou pouze popsány kroky dalšího postupu. Zákazníkem tohoto sociálního podniku je místní veřejnost, která bude odkupovat produkty z farmy. Analýzu je potřeba provést například na silné a slabé stránky podniku (SWOT), dodavatele, zákazníky, konkurenci nebo veřejnost. Pro zmapování širšího okolí podniku může být použita analýza PESTLE. V rámci malé analýzy zákazníků bylo osloveno 10 lidí. Odpovídali, zda by byli ochotni si produkty z farmy zakoupit. 8 z 10 lidí uvedlo, že by měli větší zájem o produkty z této farmy než z obchodů.

Následuje vytvoření marketingové strategie pomocí nástroje zvaného marketingový mix. Největší pozornost se má věnovat produktu, jeho detailní popis poskytuje zpracování koncepce totálního produktu. Produkty sociální farmy v jejich počátcích by byla domácí vajíčka, kozí mléko a výrobky z něj (sýry a jogurty). Výhody jmenovaných produktů jsou v tom, že pocházejí přímo z lokální farmy za využití environmentální produkce. Produkty sociální farmy mají přidanou hodnotu integračního sociálního podnikání a jsou inovativní v rámci sociálního zemědělství. Přidaná hodnota je podrobně popsána v kapitole 11. Ceny byly vytvořeny podle metody založené na nákladech a jsou úměrné kvalitě produktu. Cena za jedno vejce: 3,50 Kč, mléko: 70 Kč/l, sýr: 100 – 200g za 50 – 100 Kč, jogurt: 35 Kč/180g. Zákazník produkt získá přímou distribuční cestou, farma zpracovává a prodává své produkty v místě sídla. Propagace integračního sociálního podniku začne informováním o počátcích sociálního podnikání na webových stránkách farmy a umístěním informačních tabulí v okolí farmy. Důsledkem bude zvýšení povědomí o sociálním podnikání u stálých zákazníků. Farma bude nabízet své produkty v rámci farmářských a dalších trhů, kde se také může šířit osvěta o sociálním zemědělství. Propagační materiály o možnosti zaměstnání OZP budou umístěny do míst, kde se tato cílová skupina pravidelně vyskytuje. Rozmístěno bude 100 letáků mezi lékaře v okrese: neurologie, revmatologie, kardiologie, stomatologie, ortopedie, rehabilitace, fyzioterapie a psychologie. Dalších 100 letáků bude předáno sociální pracovníci ve škole pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí. Pro zvýšení osvěty o plánovaném projektu je výhodné natočit reportáž do místní televize (TV Beskyd) a napsat článek do lokálního tisku (Jalovec, Magazín21 Zlínského kraje). Zainteresované subjekty a příjemci byli popsáni v kapitole 5 Analýza potřebnosti a 7 Příjemci projektu a zainteresované subjekty.

V rámci plánu je zpracován i návrh personálního zajištění a organizační struktury. Návrh personálního zajištění obsahuje představení pozic pro plynulý chod farmy. Je důležité sestavit multidisciplinární tým a vyjasnit kompetence na jednotlivých pozicích z důvodu zajištění individuálního přístupu k integrovaným zaměstnancům. Strukturu přehledně ukazuje organizační schéma, vytvořené přímo pro tento projekt sociální farmy.

Obrázek 9: Organizační schéma sociální farmy (zdroj: vlastní)

Hlavní pozicí na sociální farmě je zemědělec, protože zná podrobně zemědělskou sféru potřebnou pro sociální zemědělství. Je kompetentní a odpovědný v oblasti nákupu všech věcí, nástrojů, plodin a zvířat a také má zkušenosti, jak se o zvířata správně starat, co vše je k tomu potřeba, a jak zpracovávat jejich produkty. Má už zkušenosti s chodem farmy a vytvořenou svou značku, dobré jméno a uzavřené dodavatelsko-odběratelské vztahy. Spolupráce se zemědělcem na sociální farmě také umožní vyčlenit vhodné pracovní pozice pro zaměstnávání OZP. Všechny ostatní zaměstnance sociálního podniku bude pravidelně školit.

Velmi důležitou pozicí pro sociální podnikání je ekonom. Ten hlavně zpracovává rozpočet podniku a finanční plány. Zajišťuje odborné činnosti z oblasti účetnictví, odměňování, rozpočtování a financování. Kontroluje a sleduje ekonomické aktivity, je garantem ekonomických procesů – rozpočty, žádosti, vyúčtování, analýzy nebo závěrka. Je schopný najít případný problém a navrhnout jeho řešení. Umí hledat cesty k vyšší efektivitě procesů a je zodpovědný za správnost účetnictví. Také dohlíží na řízení nákladů, na finanční toky a koordinuje efektivní chod ekonomického úseku.

Důležitou pozicí je sociální pracovník. Ten je prostředníkem mezi zemědělcem a sociálním podnikem. Poskytuje informace o sociálním podniku a sociálním zemědělství, realizuje rozhovory s potenciálními uchazeči o zaměstnání, spolu se zemědělcem volí

vhodné pracovní místo pro konkrétního uchazeče, nastavuje individuální plán se zaměstnancem, který průběžně monitoruje, vyhodnocuje a upravuje. S klientem hodnotí, zda mu nastavení podmínek vyhovuje a poskytuje mu sociální poradenství. Má na starosti administrativu, navazování spoluprací se stakeholdery a vyhledávání příležitostí pro sociální podnik.

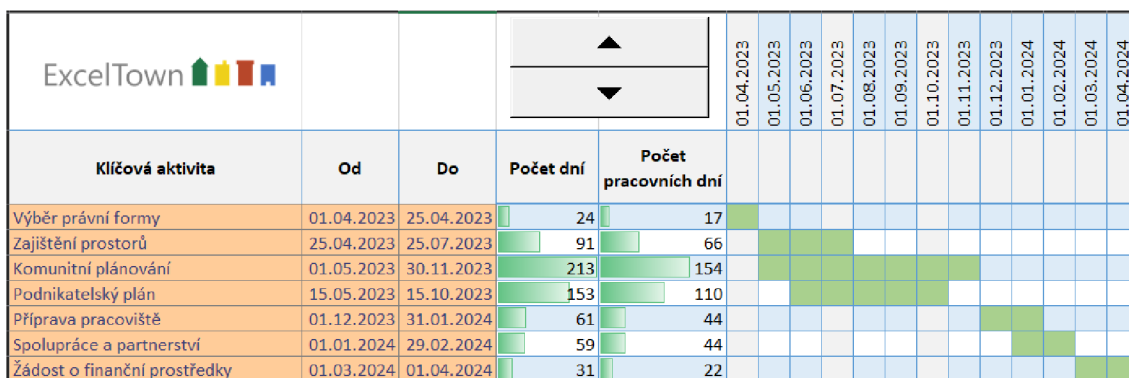
Na sociální farmě budou zaměstnání také asistenti. Ti jsou odpovědní za přímou práci se zaměstnancem, podle nastaveného individuálního plánu sociálního pracovníka a zaměstnance. Asistenti jsou pro klienta podporou, asistují a pomáhají mu se učit a rozvíjet jeho schopnosti v rámci výkonu stanovené práce. Nedělají úkony za něj, pouze dohlíží a v případě potřeby zaměstnanci pomohou. Monitorují naplňování individuálního plánu, upozorňují na zlepšení a pokroky, případně na náročnost stanovené práce. Jsou klíčovými pracovníky pro zaměstnance.

Podstatnou částí sociálního podniku jsou integrovaní zaměstnanci. Návrh jejich pracovních pozic je v kapitole 8.5 Příprava pracoviště pro cílovou skupinu. Každému zaměstnanci bude vytvořen individuální plán a před uzavřením pracovního poměru bude možnost si práci vyzkoušet, zda by pro něj byla opravdu vhodná (stáž). Pracovní místa lze střídát pro dosažení většího rozvoje, zapojení a obměny činností. Zároveň se eliminuje možnost propustit člověka, když zrovna jeho pracovní pozice nebude disponovat dostatkem práce, což v sociálním zemědělství je nejisté určit předem.

Sociální farma potřebuje také svého údržbáře. Tento typ sociálního podniku je náchylný k poškození a opotřebenosti, proto je nutné mít aspoň na částečný úvazek odpovědného člověka na tuto pozici. Údržbář dohlíží na úklid a určitou úroveň čistoty na farmě. Zastává drobné stavební a údržbářské práce. Dohlíží na naplňování bezpečnostních opatření, dodržování řádů a předpisů či podmínek majitele (zemědělce). Zajišťuje revize, údržby a opravy objektu.

V sociálním podniku se mohou vyskytovat i dobrovolníci. I když jsou sociální podniky zaměřeny na pracovní-právní vztahy, tak je v této oblasti dobrovolnictví vítáno. Dobrovolníci pomáhají buď s potřebami farmy a sociálního podniku (administrativa), ale také se věnují zaměstnancům. Mohou zajišťovat podporu lidem v jejich volném čase a dělat jim společnost. Obohacují tak jejich život i mimo zaměstnání.

Poslední částí podnikatelského plánu je časový harmonogram a finanční plán. Harmonogram přehledně zobrazuje Ganttův diagram, obrázek 10.

Obrázek 10: Ganttův diagram projektu sociální farmy na Vsetínsku (zdroj: vlastní)

Časově nejnáročnější aktivity jsou komunitní plánování a vytvoření podnikatelského plánu. Jejich vypracování přináší mnoho výhod, proto jsou zařazeny do časového harmonogramu projektu. Přípravu pracoviště pro cílovou skupinu, navázání spoluprací a žádost o finanční prostředky nelze zajišťovat dříve, než jsou plány vypracovány.

Potenciál sociální farmy je veliký, jelikož o lokální produkci je na Vsetínsku velký zájem (kap 5.3) a bude přinášet užitek mnoho příjemcům. (kap 7)

Konkurence v zemědělství na Vsetínsku není velká, farmy jsou rozmístěny po celém okrese a každá má své specifické zaměření, jak dokládá tabulka 1.

Tabulka 1: Přehled farem v okrese Vsetín (zdroj: vlastní)

Farma	Lokace	Zaměření
Kozí farma Zerlina	Rožnov pod Radhoštěm	Produkty z kozího mléka, domácí vejce. Chov poníků, koz, ovcí, králíků a drůbeže
Bio farma Rožnov	Rožnov pod Radhoštěm	Zemědělství, výroba sýrů
Ekofarma Krhová	Krhová	Chov koní, skotu a produkce hovězího masa
Farma Vystrkov	Poličná	Chov koní, agroturistika
Krůtí Farma Dušná	Dušná	Chov krůt, prodej krůtího masa
FARMA ZPZ s.r.o.	Velká Bystřice	Chov holštýnského skotu a produkce mléka, výroba sýrů
Biofarma DOLINKA	Nový Hrozenkov	Chov ovcí, zpracování vlny

AGROFYTO, spol. s.r.o.	Horní Lideč, Lidečko	Bio produkce mléka a hovězího masa. Rostlinná výroba krmiv a osiv.
Farma na Konečné	Huslenky	Chov býků, koz, zemědělské služby
Farma Severka	Valašská Senice	Chov ovcí, koní a poníků
dobytčí farma Jiří Mykšík	Mikulůvka	Chov skotu, koz, prasat, drůbeže pro maso, zpracování masa a kůže
Valašské Paseky	Zašová	Chov koz, králíků, drůbeže
farma Zdeněk Zajíček	Velká Lhota	Chov skotu a ovcí

Nejvíce je zastoupen chov zvířat, zejména ovcí a výroba a distribuce mléčných bio výrobků. Pro sociální podnik by byla vhodná např. Kozí farma Zerlina v Rožnově pod Radhoštěm. (kap 8.1)

Sociální podnik musí mít předem vypracován finanční plán, který ukáže nákladovost projektu a možné zdroje financování. Všechny finanční zdroje níže uvedené jsou pouze v rámci fáze plánování. Donátoři nejsou povinni dát přesnou částku na konkrétní položku. Při realizaci projektu některé položky mohou vyjít rozdílně, než uvádí tento návrh. Nyní nelze odhadnout přesné částky.

Nejprve jsou představeny osobní náklady konkrétní pracovní pozice. K nim jsou doplněny úvazky pro daného pracovníka.

Tabulka 2: Tabulka osobních nákladů sociálního podniku (zdroj: vlastní)

Zaměstnanec	Úvazek	Měsíční mzda v Kč
Zemědělský inženýr	1	35 000
Ekonom	1	33 000
Sociální pracovník	1	30 000
Asistent	0,8	24 000
Integrovaný zaměstnanec	0,4	6 900
Údržbář	0,5	14 500

Osobní náklady byly určeny na základě průměrných platů těchto pozic. Počet zaměstnanců a pracovní vztahy ukazuje organizační schéma, obr. 9. (kap 8.4)

Následuje tabulka rozpočtu projektu integračního sociálního podniku. (obr. 11)

Název projektu:		Projektový záměr integračního sociálního podniku v zemědělství na Vsetínsku								
Doba realizace:		04/2024 – 04/2025								
Kategorie nákladů	Výpočet nákladů			Zdroj financování				Popis položky		
	Cena za jednotku	Počet jednotek	Celkem	S-program	ESF	ÚP	Prodej vlastní		Ostatní	
1	Osobní náklady		10	2275 200		2 000 000		275 000	Roční mzdy	
2	Nákup služeb celkem			143 160			102 440	40 720		
2.2	Pronájem prostor		1	120 000			79 280	40 720	10 000 měsíčně	
2.3	Tisk letáků	4,25	200	850			850			
2.4	Školení	1700	2	3 400			3 400		Školení od zemědělského inženýra	
2.5	Poradenství	0	3	0	0				Odborné poradenství pro sociální podniky, S-program	
2.6	Elektronická evidence	0,3 % rozpočtu/rok	1	7 900			7 900		Systém eEquip	
2.7	Cestovné		5	8 610			8 610		Konference, setkání, další akce	
2.8	Veterinář	400	6	2 400			2 400		Preventivní prohlídky zvířat	
3	Provozní náklady celkem			1 229 457	115 250	160 000	48 157	906 050		
3.1	Inventář			291 402	100 000	150 000	41 402		Vybavení, kancelářské potřeby, ostatní nákupy...	
3.2	Energie			900 000				900 000		
3.3	Úklidové prostředky		7	3 755			3 755		Pro pracovní pozici úklidový pracovník	
3.4	Krmivo pro zvířata		6	16 050		10 000		6 050	Slepice, kozy	
3.5	Pracovní nástroje			8 250	8 250				Pro integrované zaměstnance, ochranné	
3.6	Distribuce výrobků			10 000	7 000		3 000		Balení výrobků k prodeji, skladování...	
4	Ostatní náklady			17 560				17 560	Poštovné, marketing, semináře, pojištění...	
Náklady celkem				3 865 377	115 250	2 160 000	48 157	120 200	1 221 770	

Obrázek 11: Rozpočet integračního sociálního podniku (zdroj: vlastní)

Výše vlastních zdrojů je závislá na počtu prodaných produktů proto je nutno předem správně vypočítat bod zvratu, aby byl hospodářský výsledek kladný alespoň druhý nebo třetí rok fungování podniku.

Zdroj ostatní zahrnuje dary, podporu ze zemědělské oblasti (8.7) a podporu obce, kraje nebo regionu.

8.5 Příprava pracoviště pro cílovou skupinu

Sociální pracovník je prostředníkem mezi integrovaným zaměstnancem a zemědělcem. Bude mapovat možnosti a potřeby klienta a zároveň ve spolupráci se zemědělcem možná pracovní místa na farmě a potřebné vybavení pro tuto pozici. Zemědělec určí potenciální pracovní místa a představí náplň práce k dané pozici. Sociální pracovník tak může podle individuálních možností klientů využít potenciál sociální farmy a každému klientovi určit cíl k rozvoji a zapojení v rámci jeho možností a širokých možností farmy. Podle vyhodnocení možností zaměstnance mu bude nastavena pracovní doba a určena pracovní pozice.

Pracoviště musí také disponovat určitým vybavením, které umožní klientům farmy bez omezení vykonávat svou práci. Zásadní je bezbariérovost pracovního prostředí, případně disponovat upravenými nástroji nutnými k vykonání práce.

Úzká spolupráce se zemědělcem je zásadní, protože sám zemědělec nemá nutné kompetence a prostor pro potřebnou individuální práci s klientem, jako sociální pracovník. Spoluprací se eliminuje riziko špatného nastavení pracovních podmínek pro OZP z hlediska náročnosti i sledování rozvoje, dohledu a zapojení.

Definovány jsou 3 pracovní pozice na farmě, které jsou zároveň indikátorem naplnění této aktivity. Tyto pozice jsou určeny v předprojektové fázi a mohou se lišit od skutečných vymezených pozic na realizované sociální farmě. Pracovní pozice budou vybrány na základě domluvy s vedoucím farmářem. Důležitý aspekt pro finální určení pracovní pozice je také zaměstnancův zdravotní stav a možnosti.

První pracovní pozicí je úklidový pracovník. Jeho náplní práce bude úklid farmy a zázemí. Tuto pozici bude zastávat pouze jeden integrovaný zaměstnanec.

Druhou pracovní pozicí je asistent pro zpracování mléčných výrobků. Tuto pozici mohou vykonávat až dva zaměstnanci, kteří budou pomáhat pracovníkovi farmy se zpracováním mléka a výrobou mléčných výrobků.

Třetí pracovní pozicí je pomocný farmář. Náplní práce je pomáhat farmářům s běžnými a jednoduchými úkony na farmě. Integrovaný zaměstnanec může pomáhat například při krmení a obstarávání zvířat. Pozice je vytvořena až pro dva zaměstnance.

8.6 Spolupráce a partnerství se zúčastněnými aktéry

Zásadní je navázat spolupráci s úřadem práce a lokálními sociálními službami zaměřenými na OZP. Dále se podniku vyplatí vstup do Asociace sociálního zemědělství a Asociace společenské odpovědnosti.

Členství v Asociaci sociálního zemědělství umožňuje farmě se označovat jako sociální farma. Vstup do Asociace je podmíněn odevzdáním přihlášky a zaplacením členského poplatku na daný rok, členství je následně posouzeno komisí Asociace. Sociální farma tak získá podporu v činnostech sociálního zemědělství, poradenství a zastupování zájmů. Dojde k dalšímu šíření myšlenky sociálního zemědělství. Sociální farma se také může podílet na spoluvytváření programů a nařízení v oblastech ochrany a udržitelnosti krajiny, lidských práv a samozřejmě sociální ekonomiky.

Asociace společenské odpovědnosti je také podmíněna vyplněním přihlášky a ročním poplatkem. Sociální podnik musí splňovat kritéria společenské odpovědnosti a cílů udržitelnosti EU. Velmi se doporučuje následná účast zastoupením podniku na událostech pořádaných Asociací, protože tím podnik může propojit a rozšířit síťování i na úrovni republiky.

Navázání spolupráce s místním úřadem práce umožní pracoviště označit jako chráněné. Důsledkem je možné zprostředkovat zaměstnání OZP v sociálním podniku. Úřad práce také může chráněná pracovní místa finančně podpořit. Důležitá je i spolupráce s neziskovými organizacemi a sociálními službami (kap 7). Síťování je výhodné pro sociální farmu, pokud se u integrovaných zaměstnanců objeví problém, který není vhodný řešit v rámci kompetencí sociálního podniku.

Indikátorem naplnění aktivity je podání přihlášek do zmíněných asociací a navázán kontakt s lokálním úřadem práce a dvěma neziskovými organizacemi.

8.7 Žádost o finanční prostředky

Pro sociální podnik je zásadní využít finanční podporu v jeho začátcích a dále při svém rozvoji. Začátky sociálního podnikání mohou být náročné. Podnik si musí vybudovat své jméno u veřejnosti a konkurence a své postavení na místním trhu.

Pokud podnik splní podmínky pro určitý vypsání program, může o finanční prostředky požádat. Při schválení žádosti se snižuje riziko pro sociální podnik (kap 9 Rizika a návrhy prevence). Indikátorem naplnění aktivity je představení programů a výzev, prostřednictvím kterých by tento sociální podnik mohl požádat o finanční prostředky.

Na webových stránkách Evropského sociálního fondu jsou vypsány všechny aktuální programy. O dotace na sociální podnikání lze požádat v rámci operačního programu Zaměstnanost+. V tomto programu jsou vypsány výzvy, obsahující jednotlivé podporované aktivity a podmínky, za které je možné žadatele podpořit. Před realizací projektu byly určeny 4 výzvy, jejichž aktivity by sociální podnik naplňoval. Jedná se o Integrované územní investice – zaměstnanost, Podpora sociálního podnikání, Podpora osob znevýhodněných na trhu práce a Realizace nástrojů politiky zaměstnanosti na regionální úrovni.

Pro tento projekt je zásadní výzvou Podpora sociálního podnikání. Podpora se týká založení a rozvoje sociálních podniků. Žádat lze na vznik nových pracovních míst pro cílovou skupinu znevýhodněných osob nebo na provoz podniku. Žadatel musí splňovat podmínky: mít IČO, datovou schránku a nesmí mít pokuty, dluhy nebo být v insolventi. Žádost je možné podat až do 20.10.2023.

ESF představuje na svých stránkách také finanční nástroje. Sociální podnik spadá do programu S-podnik. Žadatel se rozhoduje mezi investičním a provozním úvěrem (s úrokovou sazbou 0 %) v závislosti na potřebách podniku. K úvěru je přidáno odborné poradenství v oblastech managementu, marketingu, finančního řízení organizace a výroby.

Sociální podnik spadá pod Zlínský kraj, který také vypisuje výzvy pro dotace. K 12.04.2023 není sociální podnikání obsaženo v žádné výzvě.

Úřad práce poskytuje příspěvek na zřízení pracovního místa pro OZP a přispívá zaměstnavateli na částečnou úhradu provozních nákladů tohoto místa. Pokud je splněna podmínka pro chráněné pracoviště, bude využita možnost náhradního plnění v rámci plnění povinného podílu zaměstnávání OZP. Tím vzniká nárok na čerpání příspěvku na podporu zaměstnávání OZP na chráněném trhu práce a slevu na dani pro zaměstnance podle stupně invalidity. (Hudcová, Šťastná a kol., 2019, s.56)

Žádost o zemědělské dotace spadá pod kompetence vedoucího zemědělce. Může žádat o dotace na plochu, rostlinnou a živočišnou produkci v rámci pilíře Společné zemědělské politiky. Inovace a nákupy vybavení spadají pod Program rozvoje venkova. Využít lze také úvěr Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s. pokud bude farma zaměstnávat OZP. (Hudcová, Šťastná a kol., 2019, s.55)

9 Rizika a návrhy prevence

S každým projektem jsou spojeny určité rizikové situace, které s větší nebo menší mírou pravděpodobnosti mohou nastat. Pro předcházení rizikům a jejich negativním dopadům je klíčové potenciální rizika předem odhalit a naplánovat strategii řešení a prevence. V následující kapitole budou představena možná rizika pro projektový záměr sociální farmy na Vsetínsku. Zároveň jsou vypracovány a představeny návrhy prevence a řešení těchto situací.

9.1 Vhodné prostory

Nenalezení prostor bylo vyhodnoceno jako riziko velmi závažné, protože přímo ohrožuje vznik sociálního podniku. V rámci fází projektu se jedná o klíčový krok, bez kterého by nemohly nastat další kroky realizace. Řešením je nalezení vhodného místa a vyhrazení prostoru pro sociální podnikání na farmě soukromého podnikatele, farmáře. (kap 8.1)

Vážným rizikem, ohrožující vznik sociálního podniku na farmě, je nezájem zemědělců zapojit se do sociálního zemědělství. Prevencí je osvěta o sociálním zemědělství a sociálním podnikání v rámci kterého budou farmáři předány potřebné informace. Je potřeba zmapovat celé území okresu Vsetín a všechny místní farmáře podnikatele. Pokud se v okolí velkých měst (Valašské Meziříčí, Vsetín a Rožnov pod Radhoštěm) nenalezne vhodné místo nebo zemědělec nebude ochotný spolupracovat, je nutné pokračovat v oslovování postupně i na vzdálenějších místech (kap. 8.4). Z důvodu snadné dopravní dostupnosti je výhodnější nalézt příslušné místo a farmáře, ochotného ke spolupráci, v co nejbližším okolí těchto větších měst.

9.2 Finanční zajištění

Problémy s finančními prostředky mohou nastat při zakládání a v počátcích podnikání nebo pokud sociální farma jako nebude generovat potřebný zisk. Představené riziko je velmi závažné v dřívější i pozdější fázi podnikání. Při zanedbání této situace může sociální podnik zkrachovat a projekt by byl ukončen.

Prevence proti zkrachování podniku a nedostatku finančních prostředků je vícezdrojovost sociálního podniku. Je zásadní mít co nejvíce zdrojů financí, aby se předešlo závislosti podnikání pouze na jednom zdroji. Důležité je umět hledat příležitosti financování a sledovat vypisování grantů nadačních fondů, projektů na lokální úrovni, programů Evropské unie, dostávat se do podvědomí veřejnosti a oslovovat dárcy. Významný dopad má i zapojení dobrovolníků na farmě.

Pokud sociální podnik disponuje dostatečnou výší finančních prostředků, musí s nimi také náležitě hospodařit. Hospodaření je mimo kompetence sociálního pracovníka, proto je nutné mít v týmu ekonoma, který bude stav a možnosti sociální farmy sledovat. (kap 8.4)

9.3 Plnění indikátorů projektu

Pokud se sociální podnik zapojí do projektu, který za splnění určitých podmínek nabízí finanční podporu, je zde riziko, že některé indikátory projektu nebudou z různých důvodů naplněny. Toto riziko je vyhodnoceno jako závažné, protože při nedodržení podmínek projektu může podnik dostat nemalé sankce.

Prevence udělení sankcí je zvážit a vyhodnotit možnosti farmy, než bude do projektu zapojena. Vedoucí podniku si musí být vědom stavu podnikání a určit si menší a dosažitelnější cíle. Náročnější a obsáhlejší cíle mají větší finanční podporu, ale pojí se se znatelně většími riziky. Při menších cílech je větší pravděpodobnost jejich naplnění. Projekty jsou vypisovány na delší časový úsek, v rámci kterého nelze předvídat budoucí chod podnikání. Proto se doporučuje zvolit projekt s menší náročností.

Další podmínkou je vybírat si takové příležitosti, které budou na farmě opravdu užitečné a budou ji rozvíjet v souladu s cíli a posláním. Výběr podle tohoto kritéria přispívá k úspěšnému naplnění indikátorů.

9.4 Motivace integrovaných zaměstnanců k práci a nastavené pracovní podmínky

Pro sociální farmu je zcela zásadní, aby zde byla poptávka po zaměstnání. Pokud cílová skupina OZP nebude jevit zájem o zaměstnání na sociální farmě, jedná se o velmi závažné riziko pro sociální podnik, protože bez integrovaných zaměstnanců nemůže dál fungovat a čerpat finanční prostředky.

Aby se předešlo této situaci, je potřeba před realizací projektu vypracovat analýzu potřebnosti a terénní průzkum. Výsledkem je potvrzení potřebnosti, zájmu a realizovatelnosti pro danou oblast. (kap 5 Analýza potřebnosti)

V konečné fázi přípravy projektu je žádoucí umožnit návštěvu areálu uchazečům o zaměstnání a představit jim podmínky a pracovní příležitosti. Po osobní schůzce budou mít potenciální uchazeči konkrétní představu o možnostech participace na sociální farmě a bude pro ně snadnější učinit své rozhodnutí. Předchází se tak mylnému spojení zemědělství s pouze náročnou činností.

Během plánování projektu je důležité zapojit se do již zmíněného komunitního plánování (kap 3), kde mohou účastníci debatovat o návrhu podoby sociálního podniku a

možnostech zaměstnávání. Zapojení komunity má pozitivní dopady na prevenci určení nevhodné formy sociálního podniku a nastavení podmínek pro zaměstnávání. Sociální pracovník nebo farmář nemusí správně vyhodnotit možnosti zapojení integrovaných zaměstnanců, proto je důležité být s těmito osobami v kontaktu, pochopit jejich perspektivu a snažit se pro ně nastavit podmínky co nejvhodněji.

V průběhu zaměstnání je důležité se se zaměstnancem pravidelně scházet a zajímat se o jeho rozvoj a spokojenost s pracovní pozicí. V určitém případě lze náročnost práce zvýšit nebo do určité míry snížit, např. změnou pracovní pozice. Tímto jednáním se předchází nespokojenosti klientů s nastavením náročnosti pracovní pozice, které může vést až k ukončení pracovního poměru.

9.5 Poptávka zákazníků

Sociální podnikání se zaměřuje také na prodej produktů a výrobků podniku. Riziková situace nastane, pokud nebude zájem z řad zákazníků o koupi těchto produktů. Toto riziko je velmi závažné, protože při nedostatečném odbytů nebude naplňován jeden indikátor sociálního podnikání.

Prevencí je opět osvěta sociálního zemědělství a propagace výrobků veřejnosti. Doporučeno je také vypočítat bod zvratu. Podrobněji je toto téma zpracováno v kapitole 8.4 Podnikatelský plán. Účast pracovníků farmy na akcích pro veřejnost je velmi účinná, protože se zviditelní nejenom daná sociální farma a její nabídka, ale také celý koncept sociálního zemědělství.

Před realizací projektu sociálního podniku byla provedena analýza potenciálních zákazníků. Tato analýza zjišťovala zájem veřejnosti o lokální bio produkty. (8.4)

10 Výstupy a předpokládané výsledky

Integrační sociální podnik bude zaměstnávat 4 osoby se zdravotním postižením (kap 7) a vznikne sociální farma v rámci už existující farmy. Zároveň bude nabízet k prodeji zákazníkům 4 druhy svých produktů. V rámci propagace bude rozmístěno 200 letáků o sociální farmě k lékařům v okrese a do Školy pro sluchově postižené. Do povědomí se dostává integrační sociální podnik i prostřednictvím místních médií a tisku. Natočena je jedna reportáž a zveřejněny dva články o začátku projektu a jeho příležitostech v lokálním tisku a v tisku Zlínského kraje. (8.4)

Sociální farma bude kontaktovat dvě neziskové organizace, zaměřující se na OZP, s cílem dojednat spolupráci (kap 7). Díky tomuto síťování se bude šířit osvěta a informace o sociálním zemědělství na místní úrovni a v sociální oblasti. Spolupráce umožní také zprostředkovat zaměstnání vytipovaným klientům služby. Rovněž bude navázána spolupráce s úřadem práce, protože podporuje vznik chráněných pracovišť a vytvořená chráněná pracovní místa.

Pro sociální farmu je důležitý vstup do Asociace sociálního zemědělství. Z hlediska sociálního podniku je velmi výhodné vstup do Asociace společenské odpovědnosti. Proto bude podána žádost o vstup do těchto asociací a zaplatí se poplatek za členství. (kap 8.6)

Úspěšný začátek podnikání je nezbytný pro fungování podniku v budoucnosti. Postupně bude dosaženo menší míry závislosti na vnějších finančních prostředcích a zvýší se míra osvěty o sociálním podnikání a zemědělství na Vsetínsku. K osvětě pomůže již zmíněná propagace, zaměstnanci, zákazníci a vytvořené sítě.

Hlavní záměr je ukázat zemědělcům možnosti sociálního podnikání v zemědělství. Na existující farmě budou vytvořena 3 pracovní místa pro OZP, aby byly tyto osoby zapojeny do chodu podniku. Sociální oblast bude propojena s oblastí zemědělství, dosažením udržitelnosti a šíření myšlenky sociálního zemědělství směrem k dalším zemědělcům. (tab 1)

Každý integrovaný zaměstnanec sociálního podniku bude zaměstnán podle jeho možností a schopností s individuálním přístupem pracovníků. Bude monitorován, podporován a rozvíjen. Třem integrovaným zaměstnancům nebude klesat úroveň pracovních schopností a jednomu zaměstnanci se zvýší.

Sociální farma bude zaměstnávat 6 pracovníků, protože se vytvoří nové pozice i pro nechráněný trh práce. Dále bude uzavřena smlouva se čtyřmi dodavateli, aby se zajistila vybavenost farmy. Nepřímý užitek budou mít také 4 rodiny integrovaných zaměstnanců. (kap 7)

11 Přidaná hodnota projektu

Propojení sociální práce a zemědělství je inovativní přístup, který má pozitivní dopady na integrované zaměstnance a jejich okolí. Jedná se o smysluplný a vhodný způsob k zaměstnání cílové skupiny osob se zdravotním postižením. (kap 2)

Přidaná hodnota projektu je vytvoření příležitosti integrace OZP prostřednictvím práce na sociální farmě. Velký důraz je kladen na vytvoření takových pracovních podmínek, aby pro nabízené pozice nebyla potřebná velká míra zachovalých schopností uchazeče. Při realizaci projektu dojde k poklesu míry nezaměstnanosti této cílové skupiny v okrese Vsetín.

Zákazníci si mohou zakoupit místní, čerstvé potraviny z bio a udržitelného zdroje. Produkty jsou nabízeny v rámci už známé farmy, která má své postavení v regionu a stálé zákazníky. Produkty sociální farmy se liší oproti konkurenci v tom, že byly vyprodukovány v integračním sociálním podniku na sociální farmě, jenž je jedinou tohoto druhu v celém Zlínském kraji. Potenciál sociální farmy je veliký, jelikož o lokální produkci je na Vsetínsku velký zájem a bude přinášet užitek mnoho příjemcům. (kap 7) Připojením sociálního podniku k farmě se mohou najít i noví zákazníci, protože farma může nabídku rozšířit o další produkty nebo realizovat nápady, na které zatím nebyl čas.

Komunitní plánování přinese zájemce a osvětu pro sociální zemědělství. Veřejnosti budou známy možnosti sociálního podnikání, které mohou být předány lidem z řad OZP, kteří by o práci měli zájem, ale nedaří se jim najít vhodná nabídka. Touto cestou se může šířit také povědomí o nabídce lokálních produktů pro potenciální zákazníky.

Z realizace výrobků a tržeb má podnik další příležitosti k růstu a rozvoji. Do budoucna se mohou vytvořit nové pracovní příležitosti, zvýšit počty zaměstnanců, navázat další spolupráce a nabízet více produktů.

Vytvořením projektu sociální farmy jako integračního sociálního podniku se také tvoří a utužuje místní komunita. Ta se může k návrhům projektu vyjádřit, přinést vlastní nápady a připomínky, které tvůrce projektu dosud nenapadly. Tyto cenné podněty předchází nedorozuměním a nevhodnému nastavení sociálního podnikání.

Potenciál sociální farmy je široký a dá se využít k určení různých pracovních míst a pracovní náplně. Práce nejenom vyplňuje zaměstnancům smysluplně jejich den, ale zapojením do pracovního procesu i na částečný úvazek vnímají hodnotu vlastní práce. Důsledkem je také zlepšování jejich dovedností nebo minimálně úroveň schopností zůstává a neklesá.

Velkou výhodou sociálního zemědělství je jeho udržitelnost a přístup k ekologii. Tato témata jsou v dnešní době velmi diskutována a projednávána. Sociální podnikání má v povinných indikátorech ekologický a místní rozměr. S naplněním udržitelnosti organizace přímo souvisejí složky, které ukazuje obr. 11.

Co je třeba pro naplnění udržitelnosti neziskové organizace zvažovat?		
Finanční udržitelnost	Institucionální udržitelnost	Programová udržitelnost
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prodej výrobků organizace ▪ Poplatky za poskytované služby ▪ Diverzifikace dárců ▪ Členské poplatky ▪ Online fundraising ▪ Věcná podpora 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hledání nových příležitostí ▪ Rozvoj nových partnerství ▪ Posílení stávajících vztahů se stakeholdery, dárci, příjemci ▪ Vytváření image organizace pomocí silné komunikační strategie ▪ Zapojení dobrovolníků 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapojení komunity ▪ Institucionalizace místních skupin a jejich zapojení do plánování a realizace projektů ▪ Zapojení vlád a agentur

Obrázek 12: Složky udržitelnosti neziskové organizace (Krechovská a kol., 2018, s.50)

Tento výčet je určen pro neziskové organizace, ale lze ho použít i pro sociální podnik. Sociálního podnikání se nejvíce týká udržitelnost finanční a institucionální.

V rámci finanční udržitelnosti je pro podnik zásadní, aby měl stálý odbyt svých produktů. Pro udržitelnost a také šíření osvěty o sociálním podnikání a sociálním zemědělství je nutné naplnit kritérium diverzifikace dárců. Podnik by měl pro finanční udržitelnost přijímat také věcnou podporu.

Hledání nových příležitostí je velmi důležité pro institucionální udržitelnost podniku. Sociální farma by měla rozšiřovat své sítě a navazovat nové spolupráce a partnerství. Součástí je i udržování vztahů se stávajícími stakeholdery, dárci a příjemci. K udržitelnosti přispívají i dobrovolníci sociálního podniku. (Krechovská a kol., 2018, s.50)

Využit lze online fundraising (Skopalová, 2023), kdy je možné oslovit dárci v dalších lokalitách prostřednictvím internetu.

O přidané hodnotě sociálního zemědělství se vyjadřují také Eliška Hudcová a Thomas van Elsen. (2022) Sociální zemědělství poskytuje zemědělcům a ostatním subjektům možnost alternativních služeb, které zmírňují dopady postižení a nabízejí finanční i nefinanční benefity. K udržitelnosti přispívá stálá poptávka cílové skupiny a potřeby zemědělských produktů ve společnosti. Sociální zemědělství přibližuje příležitosti lidem na venkově. Pro zaměstnance je přínosný kontakt s veřejností a komunitou, smysluplnost výroby a odpovědnost za jeho práci. Farmář zde vystupuje jako vzor pro zaměstnance a jeho pozice nemá v sociálním zemědělství přesná kritéria. Práce přináší hmotné výsledky, uchovává řemeslo, tradice, podporuje ekologii a sociální práci.

Sociální zemědělství se musí zaměřit i na osvětu pro veřejnost, aby si lidé nespojovali sociální farmu se sociálními službami. Důvodem je prevence nákupu produktů veřejností bez využití, pouze z nutnosti přispět potřebným.

Zaměstnavatel a společnost by integrované pracovníky neměli hodnotit podle nezvládnutých úkonů, ale podle možnosti jejich zapojení. Sociální zemědělství přenáší sociální oblast do klasického, na výkon zaměřeného zemědělství, které tímto způsobem rozvíjí. Koncept představuje možnost zaměstnání a socializace pro všechny znevýhodněné osoby bez nutnosti segregace.

12 Logický rámec projektu

Logický rámec je základem pro plánování projektu a pomůckou k přípravě projektové žádosti. Přehledně zobrazuje vize, záměry a očekávání projektu, zároveň obsahuje konkrétní výstupy a činnosti pro jeho přípravu i realizaci.

Logický rámec poskytuje informace, jaké vnější vlivy mohou být pro projekt užitečné, a zda je realizovatelný. Obsahuje cíle projektu, konkrétní výstupy, činnosti a prostředky k dosažení očekávaných výsledků a podmínky projektu. (Vašek, 2018)

Tabulka 3: Logický rámec projektu (zdroj: vlastní)

	Logika intervence	Objektivně měřitelné ukazatele	Zdroje a prostředky k ověření	Předpoklady
Záměr projektu	Posilovat aktivní začleňování a podpořit tak rovné příležitosti, nediskriminaci a aktivní účast a zlepšit zaměstnatelnost v případě znevýhodněných skupin	Zaměstnávání OZP	Pracovní smlouvy integrovaných zaměstnanců, členství v Asociaci sociálního zemědělství	
Cíle projektu	Zpracování projektového záměru sociálního podniku v oblasti zemědělství. Uplatnění těchto osob na chráněném trhu práce	Integrace zaměstnanců z cílové skupiny OZP	Návrh podnikatelského plánu (písemný dokument), zvolená právní forma, návrh komunitního plánu, pracovní smlouvy	Zájem veřejnosti a potenciálních pracovníků, nalezeny vhodné prostory
Výstupy projektu	Vytvoření pracovních míst pro integrované zaměstnance, osvěta sociálního zemědělství pro ostatní zemědělce a veřejnost, zprostředkován kontakt s	4 integrovaní zaměstnanci, 1 článek v lokálním tisku, 1 reportáž v místní televizi, spuštěné	Uzavřeny 4 pracovní smlouvy s integrovanými zaměstnanci, zveřejněn článek v časopisu	Spolupráce a síťování s dalšími aktéry, kvalifikovaní pracovníci, finanční

	NNO, spolupráce s ÚP pro vytvoření a podporu chráněných pracovních míst, členství v asociacích	webové stránky, vybrána farma, kontakty s 2 NNO, navázána spolupráce s ÚP, splnění podmínek pro členství v Asociacích (sociálního zemědělství a společenské odpovědnosti)	Jalovec, odvysílána reportáž v TV Beskyd, dohledatelné webové stránky, komunikace s 2 NNO, spolupráce s ÚP, poslány 2 žádosti o členství v asociacích	prostředky, propagace
Klíčové aktivity	Zajištění prostor, volba právní formy, komunitní plánování, podnikatelský plán, příprava pracoviště pro cílovou skupinu, spolupráce a partnerství se zúčastněnými aktéry, žádost o finanční prostředky	Finanční zdroje	Harmonogram aktivit	Přislíbené místo pro sociální podnik, zvolená právní forma, zahájení vypracování komunitního a podnikatelského plánu, domluva se zemědělcem o pracovních pozicích, navázání partnerství
<p>Předběžné podmínky a předpoklady projektu:</p> <p>Zájem cílové skupiny osob se zdravotním postižením o zaměstnání na sociální farmě, zájem místních farmářů o sociální zemědělství v rámci jejich farmy, oslovení subjektů a započítání spolupráce, sestavení projektového týmu, zisk finančních prostředků</p>				

S využitím logického rámce jsou identifikovány a analyzovány problémy projektu. Tato metoda pomáhá také definovat cíle a řešení těchto problémů. Projekt je tak hodnocen pro svou vhodnost, přiměřenost, proveditelnost a trvalou udržitelnost. (Vašek, 2018)

Tento logický rámec neobsahuje rizika, ta jsou samostatně popsána s návrhy prevence v kapitole 9.

Závěr

V bakalářské práci bylo zpracováno téma sociálního zemědělství v kontextu sociální práce. Cílem bakalářské práce je zpracovat projektový záměr k vytvoření integračního sociálního podniku na Vsetínsku pro OZP v oblasti sociálního zemědělství. Domnívám se, že bylo představeno dostatek plnohodnotných zdrojů pro teoretickou část práce a definovány jednotlivé konkrétní kroky a možnosti v rámci praktické části. Tento projektový záměr není kompletním zpracovaným projektem, ale obsahuje teoretický kontext, propojení se sociální prací, postup a návrhy realizace pro místní subjekty.

Z analýzy potřebnosti a terénního průzkumu vyplynulo, že zde takový projekt potřebný je. V místních podmínkách se nedaří udržet uchazeče o zaměstnání z cílové skupiny OZP na otevřeném trhu práce a na Vsetínsku není dostatek příležitostí ani v oblasti sociálního podnikání.

V budoucích letech se očekává zahrnutí komunitního plánování i pro sociální podniky. Ve Zlínském kraji je komunitní plánování pouze sociálních služeb. Očekává se také schválení zákona o sociálním podnikání, který by měl být účinný od 1.1.2024. Návrh zákona obsahuje např. vymezení a registraci sociálního podniku nebo definici sociální farmy. Po nabytí účinnosti mohou být některé části této práce mylné a zavádějící.

Tento projektový záměr představuje návrh na zřízení integračního sociálního podniku v místních podmínkách, za využití lokálních zdrojů a možné podpory všech zainteresovaných aktérů.

Silnou stránkou projektového záměru je jeho ojedinělost ve Zlínském kraji. Zatím se v této lokalitě nenachází sociální farma, která by byla integračním sociálním podnikem, přestože oblast Vsetínska má pro zemědělství i sociální zemědělství vhodné podmínky.

Projektový záměr obsahuje popis projektu a jeho příjemců. Hlavní částí je představení a popis klíčových aktivit s uvedenými indikátory naplnění. Následuje kapitola popisující možná rizika a návrhy prevence. Na závěr jsou umístěny kapitoly o výstupech a výsledcích a přidané hodnotě projektu. Poslední kapitola obsahuje návrh logického rámce projektu.

V případě realizace lze tento projektový záměr považovat za informační a praktický návod, který se orientuje na konkrétní sociální situaci a lokalitu, a navrhuje konkrétní řešení.

Sociální farma má tendenci se stále rozvíjet. V budoucnu bude třeba tento podnik rozšiřovat o pracovníky i integrované zaměstnance. Rozšíření se může týkat i jiných způsobů zaměření farmy, např. na oblast vzdělávání nebo sociálních služeb.

Seznam zdrojů

ASOCIACE MÍSTNÍCH POTRAVINOVÝCH INICIATIV, 2022, Sociální zemědělství v ČR: Jak na tom jsme?. In: *YouTube* [online]. [cit. 20.04.2023]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=zoffqI-6LYc&ab_channel=Asociacem%C3%ADstn%C3%ADchpotravinov%C3%BDchinitiativ.

ASOCIACE MÍSTNÍCH POTRAVINOVÝCH INICIATIV, 2022, Sociální zemědělství: zkušenosti a inspirace (nejen) z německého trhu II, Thomas van Elsen. In: *YouTube* [online]. [cit. 20.04.2023]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Y-xWISqrNx4&ab_channel=Asociacem%C3%ADstn%C3%ADchpotravinov%C3%BDchinitiativ.

ASOCIACE SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI. *O asociaci* [online]. [cit. 30.03.2023]. Dostupné z: <https://www.spolecenskaodpovednost.cz/o-asociaci/>.

ASQUITH, Robin. What are the benefits of social farming? *Veterinary record* [online]. British Veterinary Association, 2020, vol. 186, s. 99. [cit. 10.02.2023]. ISSN 00424900. Dostupné z: <https://bvajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1136/vr.m279>.

AUGSTEN, Christian a KOL. Sociální zemědělství v terciárním vzdělávání. In: *bio-thueringen.de* [online]. Neuvedeno: SoFarEdu, 2020. [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: <https://bio-thueringen.de/sozlaw/informationmaterialien/>.

BEŇÁK, David. Síťování jako nástroj komplexní pomoci. In: *socialniprace.cz* [online]. Neuvedeno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2020. [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/sitovani-jako-nastroj-komplexni-pomoci/>.

BERGET Bente a KOL. The green care umbrella [obrázek]. Neuvedeno, 2010. In: *researchgate.net* [online]. [cit. 19.10.2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/the-green-care-umbrella_fig1_254841074.

BORGI, Marta a KOL. Social farming as an innovative approach to promote mental health, social inclusion and community engagement. *Annali dell'Istituto Superiore di Sanità* [online]. Annali dell'Istituto Superiore di Sanità, 2020, vol. 56, No. 2, s. 206-214. [cit. 10.02.2023]. ISSN 0741-7527. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32567570/>.

BOWLES, Kristína. *Koncept sociálního zemědělství z pohledu ekologické perspektivy* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 15.02.2023]. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/iw7iz/?id=98>.

BŘÍZOVÁ, Bohdana a KOL. *Sociální práce s osobami se zdravotním postižením*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2019. ISBN 978-80-7394-738-5.

ČESKÉ SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ. Adresář sociálních podniků [obrázek]. Praha, nedatováno. In: *ceske-socialni-podnikani.cz* [online]. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku>.

ČESKÉ SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ. *Poradenství* [online]. [cit. 12.03.2023]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/poradenstvi/113-experti-kouci/4372-eliska-hudcova>.

DIVÁKOVÁ, Dana. Komunitní plánování – Metodický list. In: *ikor.cz* [online]. Ostrava: Institut komunitního rozvoje, nedatováno. [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: <http://www.ikor.cz/vzdelavani-ver-sprava/>.

ELINGS, Marjolein. *Účinky sociálních farem: Vědecký výzkum o přínosech sociálních farem pro klienty*. Přeložila Hana JÁKLOVÁ. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2021. ISBN 978-80-7434-591-3.

ERVE MEYERINKBROEK. *Visie* [online]. [cit. 12.03.2023]. Dostupné z: <https://ervemeyerinkbroek.nl/visie/>.

ESFCR. *Operační program Zaměstnanost plus* [online]. [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/opz-plus>.

ESFCR. *Program S-podnik* [online]. [cit. 18.04.2023]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/financni-nastroje/program-s-podnik>.

ESFCR. *Přehled výzev* [online]. [cit. 18.04.2023]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/prehled-vyzev-opz-plus>.

GRUNT. *Resocializační a terapeutická komunita Grunt, Březnice u Zlína* [online]. [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://www.rtkgrunt.cz/>.

HERYNKOVÁ, Pavlína a KOL. *Rámcová uživatelská metodika Ergoprogress: Inovativní návod, jak provozovat efektivní integrační sociální podnik segmentu osob se zdravotním postižením*. Proseč: Ergotep, 2019. ISBN 978-80-270-8134-9.

HUDCOVÁ, Eliška. *Sociální zemědělství a české sociální farmy (případová studie)* [online]. Praha, 2020 [cit. 28.10.2022]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/117230>.

HUDCOVÁ, Eliška. *Sociální zemědělství: inovace pro sociální práci* [online]. Praha, 2015 [cit. 14.10.2022]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/76583>.

HUDCOVÁ, Eliška a KOL. *Sociální zemědělství a podnikání v českých regionech: Inspirativní projekty, realizované workshopy, podpora vybraných aktivit z Programu rozvoje venkova*. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2019. ISBN 978-80-7434-488-6.

HUDCOVÁ, Eliška, ŠŤASTNÁ, Milada a KOL. Příručka pro zemědělce a veřejnou správu v oblasti podpory a realizace sociálního zemědělství v ČR. In: *szif.cz* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2019. [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: https://www.szif.cz/cs/publikace_csv.

CHOVANEK, Tomáš a Hana MATYÁŠOVÁ. Metodika pro zdravotně postižené a osoby starší 50 let pro oblast alternativních úvazků. In: *socialni-zemedelstvi.cz* [online]. Neuvedeno: Občanské sdružení POMOC Týn nad Vltavou, 2013. [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: www.socialni-zemedelstvi.cz/studijni-materialy/.

CHOVANEK, Tomáš a KOL. *Sociální zemědělství v evropských zemích*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2016. ISBN 978-80-7434-314-8.

CHOVANEK, Tomáš a KOL. *Sociální zemědělství – představení konceptu*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. ISBN 978-80-7434-213-4.

JANEBOVÁ, Radka. *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-413-7.

JEDLIČKOVÁ, Jitka. *Možnosti založení sociálního podniku v zemědělství* [online]. Praha, 2018 [cit. 20.11.2022]. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, evangelická teologická fakulta. Dostupné z: <https://is.jabok.cz/th/vdbex/?info>.

JOOBLE. *Práce OZP Vsetín a okolí* [online]. [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://cz.jooble.org/pr%C3%A1ce-ozp/Vset%C3%ADn?p=2>.

KOMORA SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ. *Návrh zákona o sociálním podnikání* [online]. [cit. 15. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.komora-socialnich-podniku.cz/socialni-podnikani/navrh-zakona-o-socialnim-podnikani/>.

KOZÍ FARMA ZERLINA. *Domů* [online]. [cit. 05.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zerlina.cz/>.

KREBS, Vojtěch a KOL. *Sociální politika*. 5., přepr. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

KRECHOVSKÁ a kol. *Řízení neziskových organizací: klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-247-3075-2.

MARTINCOVÁ, Hana. *Projekt sociální farmy František v Podkrkonoší* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 02.11.2022]. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/dzady/>.

MARTINCOVÁ, Hana. *Role sociálních pracovníků na sociálních farmách v České republice* [online]. Brno, 2020 [cit. 14.10.2022]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, fakulta sociálních studií. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/rmncw/>.

MÁTEL, Andrej a KOL. *Aktuální trendy sociální práce v kontextu měnících se požadavků trhu práce*. Příbram: Ústav sv. Jana N. Neumanna Příbram, VŠZaSP sv. Alžběty Bratislava, 2017. ISBN 978-80-88206-05-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich a KOL. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATULOVÁ, Barbora. *Sociální farmy v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 29.10.2022]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7ul0af/>.

MOUDRÝ, Jan a KOL. Možnosti využití konceptu sociálního zemědělství v politikách sociálního začleňování ve venkovském prostředí. In: *socialni-zaclenovani.cz* [online]. Neuvedeno: Agentura sociálního začleňování, 2015. [cit. 29.10.2022]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/ASZ_SocZem_v_CR_FINAL.pdf.

MOUDRÝ, Jan a KOL. Příklady dobré praxe v sociálním zemědělství především v zemích EU. In: *socialni-zemedelstvi.cz* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2018. [cit. 17. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/projekty/workshopy-socialni-zemedelstvi/>.

MPSV. Komunitní plánování – věc veřejná (průvodce). In: *mpsv.cz* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2020. [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/komunitni-planovani-vec-verejna-pruvodce->.

MPSV. *Nezaměstnanost – měsíční* [online]. [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/mesicni>.

MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1678356947320_16.

MPSV. Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030. In: *mpsv.cz* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2020. [cit. 05.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/strategicky-ramec-politiky-zamestnanosti-do-roku-2030>.

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

PÍCHOVÁ, Karolína. *Příklad dobré praxe v Nizozemsku ve srovnání s fungováním sociálních farem v České republice* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 21.10.2022]. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/fzber/>.

PREUSS, Karel, a KOL. *Sociální a zdravotní služby ve prospěch integrace sociálně a zdravotně znevýhodněných. Sborník 4. ročníku mezinárodní vědecké konference*. Příbram: Ústav sv. Jana N. Neumanna Příbram, 2015. ISBN 978-80-905973-9-6.

PROSOVÁ, Zuzana. *Sociální zemědělství* [online]. Praha, 2019 [cit. 14.10.2022]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/116729>.

SKOPALOVÁ, Monika. Co je to online fundraising a jak může pomoci? In: *socialniprace.cz* [online]. ©2020, 29.03.2023 [cit. 08.04.2023]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/co-je-to-online-fundraising-a-jak-muze-pomoci/>.

SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ. *Asociace sociálního zemědělství* [online]. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/asociace-socialniho-zemedelstvi/>.

SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ. *Die Kuhhoster* [online]. [cit. 12.03.2023]. Dostupné z: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/socialni-zemedelstvi-eu-die-kuhhorster-nedaleko-berlina/>.

SOCIÁLNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ. Mapa sociálních farem [obrázek]. Neuvedeno, 2022. In: *socialni-zemedelstvi.cz* [online]. [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <http://www.socialni-zemedelstvi.cz/>.

SOLOVSKÝ, Dominik. *Podmínky pro zavedení konceptu green care v prostředí českého zemědělství* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 03.11.2022]. Absolventská práce. CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Dostupné z: <https://is.caritas-vos.cz/th/q983c/>.

ROSENAU, Milton D. *Řízení projektů*. Praha: Computer press, 2000. ISBN 80-7226-218-1.

RYCHTÁŘ, Karel a Vojtěch MILER. Metodika motivačních nástrojů pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. In: *adoc.pub* [online]. Neuvedeno: Rozvojové partnerství PENTACOM, 2008. [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: <https://adoc.pub/metodika-motivanich-nastroj-pro-zamstnavani-osob-se-zdravotn.html>.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena a KOL. *Nezaměstnanost: Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada Publishing, 2002. Psyché. ISBN 80-247-9006-8.

ŠTASTNÝ DOMOV. *Vize a poslání* [online]. [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.stastny-domov.cz/>.

TESSEA. Indikátory. In: *ceske-socialni-podnikani.cz* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023. [cit. 12.04.2023]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory>.

TESSEA. *Manuál: Jak založit sociální podnik*. Vyd. 3. Praha: [online] 2022. ISBN 978-80-260-7401-4.

TESSEA. Principy a definice. In: *ceske-socialni-podnikani.cz* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

UJJ, Apolka a KOL. *Sociální zemědělství: sbírka příkladů dobré praxe v zemích Visegrádu*. Přeložila Hana Jáklová. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2021. ISBN 978-80-7434-593-7.

VAŠEK, Petr. Projektové řízení. In: *vovcr.cz* [online]. Praha: Inovace VOV, 2018. [cit. 14.04.2023]. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/ekon/>.

Zákon č. 90/2012 Sb. [o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)].

Zákon č. 108/2006 Sb. [o sociálních službách].

Zákon č. 252/1997 Sb. [o zemědělství].

Zákon č. 435/2004 Sb. [o zaměstnanosti].

ZEMAN, Martin. *Vztah člověka k přírodě v sociální práci* [online]. Praha, 2021 [cit. 12.02.2023]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, filozofická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/171652>.

ZLÍNSKÝ KRAJ. *Strategické a koncepční dokumenty* [online]. [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://zlinskykraj.cz/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-1>.

ZLÍNSKÝ KRAJ. Sociální podnikání [online]. [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/socialni-podnikani-cl-3545.html>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Koncept Green Care (Berget a kol, 2010, s.27.)	13
Obrázek 2: Charakteristiky sociálních farem (Elings, 2021, s.38)	14
Obrázek 3: Principy integračního sociálního podniku (TESSEA, 2011)	16
Obrázek 4: Flow diagram (zdroj: vlastní).....	17
Obrázek 5: Sociální zemědělství v kostce (Chovanec a kol., 2015, s.17)	23
Obrázek 6: Mapa sociálních farem v ČR (http://www.socialni-zemedelstvi.cz/)	26
Obrázek 7: Mapa sociálních podniků na Vsetínsku (https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku)	38
Obrázek 8: Právní formy (TESSEA, 2022, s.11).....	50
Obrázek 9: Organizační schéma sociální farmy (zdroj: vlastní).....	54
Obrázek 10: Ganttův diagram projektu sociální farmy na Vsetínsku (zdroj: vlastní)	56
Obrázek 11: Rozpočet integračního sociálního podniku (zdroj: vlastní)	58
Obrázek 12: Složky udržitelnosti neziskové organizace (Krechovská a kol., 2018, s.50)	68

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled farem v okrese Vsetín (zdroj: vlastní)	56
Tabulka 2: Tabulka osobních nákladů sociálního podniku (zdroj: vlastní).....	57
Tabulka 3: Logický rámec projektu (zdroj: vlastní)	69

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

ESF – Evropský sociální fond

ISP – integrační sociální podnik

Kč – koruna česká

NNO – nestátní nezisková organizace

OZP – osoba se zdravotním postižením

s.r.o. – společnost s ručením omezeným

ÚP – úřad práce